

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

**IX Міжнародна науково-практична щорічна інтернет-
конференція**

**«ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ»**

Проблематика 2020 р.:

«Світові тенденції розвитку агропромислового виробництва»

25-27 травня 2020р.

Львів - Ліга-Прес - 2020

**IX Міжнародна науково-практична щорічна
інтернет-конференція**

**«ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ»**

Проблематика 2020 р.:

«Світові тенденції розвитку агропромислового виробництва»

25-27 травня 2020р.

УДК 338.12:338.1

***Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств: матеріали IX міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (25-27 травня 2020 р). Проблематика 2020 р.: «Світові тенденції розвитку агропромислового виробництва» – Львів: Ліга-Прес, 2020. – 115 с.
ISBN 978-966-397-242-8***

Автори опублікованих матеріалів несуть особисту відповідальність за точність наведених фактів, цитат, власних імен, статистичних матеріалів та інших відомостей.

Редакційна колегія:

Снітинський В. В. – д.б.н., професор, академік НААНУ, ректор
Львівського національного аграрного
університету

Яців І. Б. – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи
Львівського національного аграрного
університету

Янишин Я. С. – к.е.н., професор, декан економічного
факультету Львівського національного аграрного
університету

Черевко Г. В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки
Львівського національного аграрного
університету

Руліцька К. М. - к.е.н., доцент кафедри економіки, відповідальний
редактор (організація, проведення, комп'ютерна
верстка)

© Автори статей, 2020

© ТзОВ «Ліга-Прес», 2020

СЕКЦІЯ 1.

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА**

Баланюк І. Ф. д.е.н., професор
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-8320-6383>

Шеленко Д. І. д.е.н., доцент
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9214-7258>

Сас Л. С. к.е.н., доцент
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2053-0394>

*ДВНЗ “Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника”
м. Івано-Франківськ,*

СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розвиток підприємницьких структур в сучасних умовах господарювання потребує ефективного використання власного ресурсного потенціалу для досягнення поставленої мети та функціонування в умовах зовнішнього середовища.

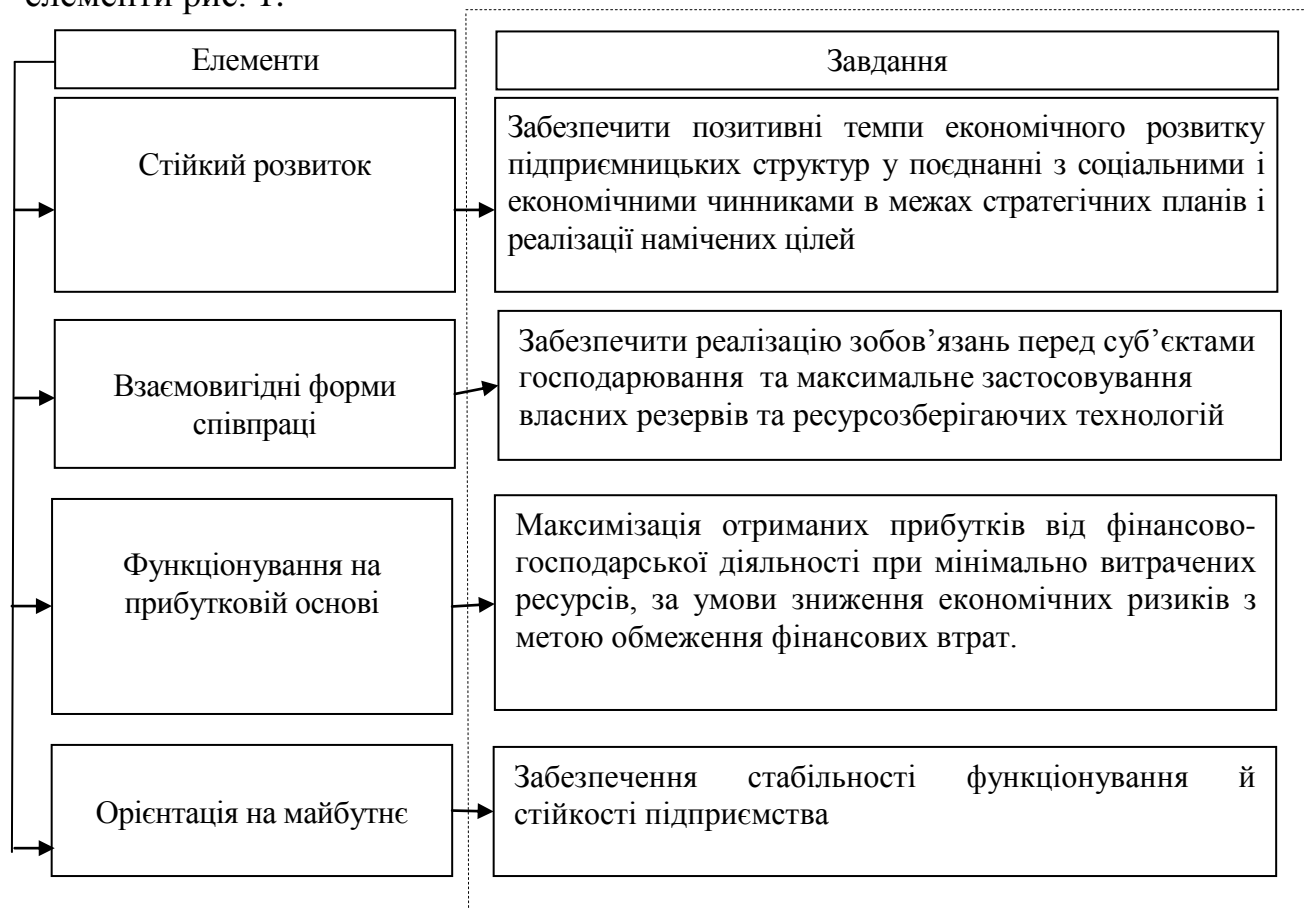
В Україні питання стратегічного потенціалу розглядали науковці, зокрема В. А. Амбросов, В. Г. Андрійчук, Ю. Е. Губені, М. Й. Малік, А. М. Стельмашук та ін. Проте динамічні зміни умов розвитку підприємництва в умовах конкурентного середовища потребують вдосконалення прогнозів їх розвитку.

Стратегічний потенціал підприємницьких структур включає забезпечення необхідною кількістю ресурсів, збалансованістю ідей та рішень для опрацювання та виконання місії підприємництва, який об'єднує етап ідентифікації, структуризації та впровадження спектра підприємницьких можливостей, які сприятимуть стабільному розвитку та впровадженню перспективних інвестиційних проектів. Стратегічний потенціал включає також функції поведінки і навички, що дозволяють знайти напрямки успішного їх функціонування в умовах конкурентного середовища, а в майбутньому їх використання для досягнення поставлених цілей.

Економічне життя в Україні показало, що стратегічний потенціал підприємницьких структур є основою для соціальних перетворень і головним фактором, який сприяє зростанню й структурним перетворенням в умовах конкуренції.

Стратегічний потенціал підприємницьких структур має сприяти: ефективному використанню наявних ресурсів; проведенню аналізу даних про ресурси, яких не вистачає для отримання бажаних результатів; управлінню ризиками та взаємодія з покупцями, постачальниками, державними органами влади та жителями сільської території (Шеленко Д.І., 2020, с. 290).

Враховуючи вище викладені положення, вважаємо, що доцільно стратегічний потенціал підприємницьких структур розглядати через їх елементи рис. 1.

1. Процес формування стратегічного потенціалу розвитку підприємницьких структур *

* Джерело: узагальнено автором на основі (Твердохдіб В.В., 2008, с. 1069).

Отже, основними визначальними рисами стратегічного потенціалу розвитку підприємницьких структур, на нашу думку є:

– форма вільного підприємництва на засадах економічної взаємовигоди;

- пошук ефективних шляхів використання ресурсів і резервів підприємництва та збереження рівня довгострокової конкурентоспроможності;
- підвищення конкурентоздатності і рентабельності підприємницьких структур;
- інноваційний розвиток, забезпечення якого лежить у площині створення соціально-економічних умов, що стимулюватимуть розробку та запровадження стратегічних планів;
- забезпечення сучасного технологічно-розвинутого виробництва з врахуванням міжнародних стандартів, що забезпечить вихід продуктів українського виробника на зовнішній ринок;
- інвестиційне забезпечення, яке спрямовується на технічне переоснащення і реконструкцію діючих підприємницьких структур;
- забезпечення вкладень в основний капітал (будівництво, реконструкцію, розширення і технічне переоснащення діючих об'єктів і потужностей сільськогосподарського призначення).

Встановлення умов стійкого економічного розвитку підприємницьких структур, можливо за умови запровадження ефективних шляхів управління, які забезпечують стабільні умови діяльності для господарюючих суб'єктів та сприятимуть вирішенню завдань стосовно підвищення рівня конкурентоспроможності, який і утворює стратегічний потенціал підприємницьких структур.

Список використаної літератури:

Шеленко Д. І. Організаційно-правові форми сільськогосподарських підприємств в економічному вимірі. Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2019. 476 с.

Твердохдіб В.В. Підприємництво як соціально-економічна категорія. *Економіка: проблеми теорії та практики*. Т. V. Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. с. 1065–1070.

Малік М. Й., доктор економічних наук, професор,
академік НААН

Русанюк В.В., аспірант

ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПІДПРИЄМНИЦТВО»

Підприємництво вважається основою будь якої держави і є одним із основних факторів формування і розвитку соціально-орієнтованої ринкової економіки. Слід зазначити, що погляди на підприємництво та його роль у суспільстві зазнали досить тривалої еволюції в науковій теорії.

Умовним початком зародженням економічних думок та спроби з позиції свого часу сформулювати загальні теоретичні принципи економічного розвитку підприємництва віднесено на початок ще архаїчного періоду. Русійні думки, роздуми, погляди на господарські явища щодо підприємницької діяльності людей в епоху рабовласництва можна простежити в працях Ксенофонта (430-355 рр. до н. е.), Платона (427-347 рр. до н. е.), Аристотеля (384-322 рр. до н. е.) та мислителів стародавнього Риму, Китаю, Індії [1, с. 63-72].

Ксенофонт у своїй праці «Економікс», що у перекладі «домобудівництво», «домознавство», «домашнє господарство» зробив спробу аргументувати мотиви підприємницької діяльності людей. На думку Ксенофонта, основою господарської діяльності людей є землеробство. Автор «Економікса» впевнений, що якщо землеробство у розквіті, то всі інші галузі розвиваються успішно, і, навпаки, де земля пустує, там завмирає майже всяка діяльність на суші й морі [1, с. 72-77].

Платон у своїй праці «Закони» акцентує, що економічне піднесення держави відбувається завдяки розвитку землеробства. В той же час приватну власність Платон вважав плодом незлагод і збурень у суспільстві. Вся

власність у розумінні Платона повинна належати державі, а всю фізичну працю зобов'язані виконують раби. Рабовласники вважаються негласними підприємцями, які виступають власниками трудів своїх підлеглих [1, с. 79].

Необхідно зауважити, що економічні думки стародавнього світу носять емпіричний характер. Вони зосереджені на вивченні економічних явищ свого періоду, накопичують досвід, намагаються систематично класифікувати напрямки підприємницького процесу.

Поняття «підприємництво» запровадив у науковий обіг англійський учений французького походження Р. Кантільйон. Звідси, підприємництво (*entre-prendre* – взятись за справу, робити спроби) – слово французького походження. Р. Кантільйон розглядав підприємництво як особливу економічну функцію, важливою ознакою якої є ризик. Головною рисою, підприємця Р. Кантільйон вважав уміння ризикувати, передбачати майбутнє, а також поєднувати прагнення до привласнення доходу і можливі втрати [2, с. 722].

З плином часу з розрізнених суб'єктивних економічних думок зароджуються та формуються більш складні цілісні системи поглядів на еволюцію, структуру, функцію економічних теорій розвитку підприємництва тієї чи іншої групи. Достеменно стверджувати неможливо скільки існує теорій розвитку підприємництва, адже дослідники, які вивчали це явище в різні віки намагались знайти нові наукові підходи, змодельовати власні моделі теорії підприємництва.

Неоцінений вклад у сучасне формування та визначення поняття підприємництва здійснили видатні відчизняні економісти А.М. Туренко, І.А. Дмитрієв, Ю.Е. Губені, О.С. Іванілов, І.Ю. Шевченко, М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк, Л.М. Васільєва, В. Сизоненко, З.С. Варналій та інші.

Українські учені М. Й. Малік та О. Г. Шпикуляк визначають підприємництво "як самостійну ініціативну діяльність, спрямовану на одержання прибутку" [3, с. 3-10].

Досить цікавою є точка зору В. Сизоненка, який «під підприємництвом розуміє розвиток інновативної ідеї в процесі самоорганізації та саморозвитку

підприємства у взаємодії з внутрішнім і зовнішнім середовищем його функціонування» [4, с. 45-51].

Дещо ширше визначення наводить Л.М. Васільєва, визначаючи підприємництво «як господарську діяльність суб'єктів, яка є цілеспрямованою, ініціативною і такою, що ставить за мету одержати прибуток в межах закону на основі поєднання особистої вигоди зі суспільною корисністю» [5, с. 178].

Серед вітчизняних вчених більш змістовним визначенням підприємництва можна вважати формулювання З.С. Варналія, який формулює підприємництво як «особливий тип господарювання, де головним суб'єктом є підприємець, який раціонально поєднує (комбінує) фактори виробництва на інноваційній основі і власній відповідальності, організує і керує виробництвом з метою одержання підприємницького доходу» [6, с. 25].

Таким чином, узагальнивши все вищесказане вченими-економістами різних періодів, можна зробити висновок, що підприємництво — це комплекс дій, що здійснюються підприємцем для удосконалення процесу розвитку підприємницького середовища і конкурентоздатності суб'єктів господарювання, яким притаманні такі фактори як: організаційно-господарське новаторство та економічна свобода.

Список використаної літератури:

1. Злупко С.М., 2005. Історія економічної теорії. Навчальний посібник. К.: Знання,- 719 с.
2. Економічна енциклопедія: у 3 т. редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. 2001. К.: Академія,. Т.2. 848 с.
3. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., 2006. Розвиток підприємництва в аграрному секторі економіки. Економіка АПК, 4. С.3–10.
4. Сизоненко В., 2002. Теорія підприємництва: здобутки і проблеми дослідження Економіка України, 9. – С. 45–51.

5. Васільєва Л.М., 2010. Поняття і сутність підприємництва. Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету, 1. / [Електронний ресурс]: Веб-сайт Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/vddau/2010_1/pdf/38.pdf

6. Варналій З.С., 2002. Основи підприємництва: навч. посібн. К. : Вид-во "Знання"-Прес, 239 с.

УДК 338.43

Крисанов Д.Ф., д.е.н., професор

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-9065-3325>

Виборна В.Д., аспірантка

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА АРХІТЕКТОНІКА СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В АГРОСФЕРІ

Соціальний капітал (СК) це система соціальних відносин і зв'язків, тіснота яких базується на довірі між його носіями та їх залучення до діяльності в громадських об'єднаннях. Європейські дослідники ідентифікують і вимірюють СК із залученням двох індикаторів: а) міжособистісної довіри, б) членства, участі та неоплачуваної роботи в добровільних організаціях (Адам Ф., Подменик Д., 2010, с. 37-42). Це фактично оцінювання наявного фонду СК та його реалізації за рівнем громадянської активності населення країн Європи.

Носіями СК виступають члени суспільства, але його реалізація носить груповий характер. Формування СК починається із соціалізації особистості, а накопичення його фонду проходить у процесі розвитку індивіда: навчання, фізичної та розумової діяльності, побутового спілкування, встановлення

контактів і налаштування відносин та розширення міжособистісних зв'язків тощо. Структура СК включає набуті знання, уміння і навички, життєвий досвід, суспільні цінності, національні традиції і менталітет, цільові установки, мотивації та рольові функції окремих осіб, що сприймаються і визнаються соціумом як значущі. Але унаслідок групової реалізації окреслити параметри якості та повноти фонду СК дуже складно, а виміряти персонально його рівень не можливо. СК виникає за умови довіри та встановлення міжособистісних зв'язків між його носіями, використовується як своєрідний ресурс в усіх сферах суспільного життя, включаючи виробництво. Практична реалізація групами «впливу» СК на різних щаблях суспільства і в галузях економіки є наслідком становлення ієрархізованої структури капіталу за його реальними носіями.

Побутує думка, що СК відображає конкретні соціально-економічні умови та їх зміни у динаміці. Зокрема, носії СК в агросфері приймають рішення на різних рівнях управління аграрним сектором і галузями, а на підприємствах і в господарствах зайняті працівники забезпечують вирощування продукції, її зберігання та реалізацію. З позицій комплексного підходу це стосується не лише поточних питань виробництва і функціонування сільських територій, але й виходить за їх межі і навіть враховує орієнтири перспективного розвитку.

СК носіїв в агросфері можна аналізувати з різних позицій, але дуже плідно - на основі інституціонального підходу та законів архітекtonіки: рівноваги; усереднення (золотої середини); структуризації (золотого перерізу). При цьому інституціоналізм розглядається з позицій інституційної та елементної структур. У ході реформування агросфери сформувалася ієрархічна структура суб'єктів агробізнесу—операторів ринку (ОР) і на них проеціюється архітекtonіка соціального капіталу: через носіїв інституцій (правил, досвіду), які об'єднані у групи «впливу», на інститути-організації (корпорації, фірми, підприємства, господарства, кооперативи) задля підвищення результативності і ефективності.

Інституціональна архітектура соціального капіталу (СК) в агросфері*

Архітектура агросфери		Архітектура соціального капіталу	
Інститути-організації	Територіальна локалізація	Актори-носії СК	Сутність і мета, для чого СК використовується акторами
1	2	3	4
1. Нанорівень			
Домогосподарства, які мають земельні ділянки: у міській місцевості 36,8%, у сільській - 98,2% (Характеристики дом-ств, 2019, с.47)	- розташовані в населених пунктах, але земельні ділянки для особистої підсобної діяльності можуть бути за їх межами і навіть в інших областях	- індивіди; - члени сімей	- формування та накопичення фонду СК індивідами : норми, закони, традиції, менталітет, досвід, ідеї, цінності, звички, мотивації, інтереси, духовність, цільові установки, рольові функції, економічна поведінка та ін.
2. Мікрорівень			
Особисті селянські і фермерські господарства, сільськогосподарські кооперативи, аграрні господарства, інтегратори і актори, що сформували агропродовольчі ланцюги (АПЛ)	- розташовані переважно в сільських поселеннях і нерідко за їх межами, але первинні ланки ланцюгів постачання сировини - в базовому та досить часто на території сусідніх адміністративних районів і областей	- керівники ОСГ, ФГ, СГК, АГ, АПЛ; - технологічні працівники	- керівники – на основі досвіду, зв'язків у підприємницькому середовищі та банківській сфері - пошук ринків збуту продукції і закупівлі ресурсів, створення кооперативів, залучення кредитів, впровадження інновацій тощо; - працівники – взаємодопомога і підстраховка при виконанні робочих операцій та ін.
3. Мезорівень			
Агропродовольчі об'єднання та комбінати (потужності харчової індустрії із шлейфом виробників первинної продукції), галузеві та міжгалузеві об'єднання, мережеві структури регіонального та міжрегіонального масштабу	- переробні потужності та центральні офіси підприємницьких структур розташовані переважно в міських поселеннях, а виробники первинної продукції – переважно в сільських поселеннях. Сировинні зони охоплюють території кількох районів і навіть областей	- керівники; - менеджери; - технологічні працівники	- керівники – управлінський досвід, відкриті і приховані зв'язки у підприємницьких і владних структурах - формування договірних умов з технологічно зв'язаними ОР, забезпечення збереження чи розширення «ніші» на ринках, інтеграція до внутрішнього ринку ЄС тощо; - менеджери – досвід і особисті зв'язки - пошук ресурсів, реалізація продукції, розширення географії ринків та ін.
1	2	3	4
4. Макрорівень			
Вертикально інтегровані великомасштабні агрохолдинги, продуктово-торговельні корпорації, міжгалузеві об'єднання, промислово-фінансові групи, мережеві структури національного масштабу	- головні офіси розташовані в регіональних центрах та столиці, переробні потужності – переважно в різних містах, торгові мегамаркети - у містах, мінімаркети – у селищах і селах, виробники первинної продукції – у сільській місцевості	- вищі керівники; - директори самостійних структур; - керівники внутрішніх підрозділів; - менеджери; та ін.	- вищі керівники - досвід, політичні зв'язки у законодавчому та виконавчих органах влади – формування лобі для забезпечення вибіркового протекціонізму; - директори – досвід та особисті зв'язки з успішними ОР – розширення географії ринків та вихід на закордонні ринки; - керівники - досвід і мета – нарощування випуску безпечної і якісної продукції та ін.
5. Мегарівень			
Транснаціональні й міжнародні високоінтегровані аграрно-продуктово-торговельні компанії та альянси, глобальні мережеві структури (використання комплементарних ресурсів для досягнення стратегічних цілей)	- головні офіси розташовані за кордоном, офіси дочірніх структур – при головних підприємствах в Україні, переробні потужності - переважно в міських поселеннях, первинне виробництво – в основному у сільській місцевості	- ради директорів; - директори самостійних структур; - керівники внутрішніх підрозділів; - менеджери; та ін.	- ради директорів – досвід партнерів по спільному бізнесу і політичні зв'язки в Україні – нарощування виробництва безпечної продукції і впровадження інновацій; - директори – досвід та зв'язки – розширення експорту продукції АПК по торгових каналах материнської компанії; - керівники - досвід і мета – нарощування випуску безпечної і якісної продукції та ін.

* Розроблено Крисановим Д.Ф. та Виборною В.Д. із залученням (Липов В.В., Красномоєць В.А., 2014, с. 135)

Отже, ключовою характеристикою сутності СК є взаємна довіра між носіями та його використання при формуванні громадянського суспільства. Але має місце використання СК групами «впливу» як додаткового ресурсу для вирішення практичних питань. Агросфера постійно трансформується, але найслабша ланка це домогосподарства: 56,8% з них мають земельні ділянки і виробляють 40% продукції (2019 р.), однак перебувають у стані інституційної невизначеності. Саме тут в індивідів зароджується і накопичується фонд СК, що пізніше реалізується ними в групах «впливу». Масштаби проблем дуже різняться, але ключовою стала забезпечення належної ролі домогосподарствам в інституційній архітектоніці агросфери. Це можливо на основі закріплення інституційного місця і значення тих, які вже мають чи планують розширити товарне виробництво, що сприятиме дотриманню законів архітектоніки.

Список використаної літератури:

Адам Ф., Подменик Д. Социальный капитал в европейских исследованиях. 2010. **СОЦИС**. 2010. № 11. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/03/01/1214892459/Adam.pdf>. С. 35-48. [Дата звернення 10 травень 2020].

Липов В.В., Красномоєць В.А. Міждисциплінарність в дослідженні інституціональної комплементарності соціально-економічних систем. **Фінансовий простір**. 2014. № 4(16). С. 134-136.

Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2019 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств). **Статистичний збірник**. Київ: Держстат України. 2019. 88 с.

Петришин Л. П. д.е.н., доцент

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-1871-2837>

Жидовська Н. М. к.е.н., доцент

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-1883-5992>

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ НА ЕКОНОМІЧНУ ПОВЕДІНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Тіньова економіка в нашій країні (і тісно пов'язана з нею корупція) досягла таких масштабів, що її розвиток став прямою загрозою національній безпеці, адже цей процес має відверто деструктивний характер. За величиною Індексу економічних свобод від Economic Freedom Index, Індексу сприйняття корупції від Transparency International, міжнародного рейтингу легкості ведення бізнесу від Doing Business Index, Індексу глобальної конкурентоспроможності від World Competitiveness Report наша країна далеко відстала не лише від розвинутих країн світу та більшості країн, які утворилися на теренах колишнього Радянського Союзу, але від мало розвинутих країн Азії, Африки та Латинської Америки. Дійшло до того, що вимоги щодо посилення боротьби з корупцією як одного з основних елементів функціонування тіньової економіки стали чи не основою вимогою з боку США та країн-членів ЄС щодо виділення кредитів та надання безвізового режиму для громадян нашої країни.

За розрахунками державної служби статистики України, питома вага тіньової економіки в загальному обсязі виробленого валового внутрішнього продукту за останнє десятиріччя складала 14-19 відсотків, що утричі перевищує допустимі її масштаби. За результатами дослідження української економіки, 846 млрд гривень або 23,8% від офіційного ВВП за 2018 рік, перебуває в тіні. Однак за результатами досліджень, проведених з

використанням так званих методів витрат населення - роздрібного товарообороту, електричного методу, монетарного методу, методу збитковості підприємств, методу сукупного попиту-сукупної пропозиції та ін. цей показник досягає 28-50 відсотків ВВП.

Агропромисловий комплекс, зокрема сільське господарство, активно включені до процесу тінізації економіки країни. Вадатурський А. вважає, що сільське господарство – величезний офшор, де ніхто не платить податків, мотивуючи це тим, що всі у світі отримують дотації, а українське сільське господарство – ні. В «тіні» перебуває 40-70 відсотків вітчизняного сільського господарства [Вадатурський А., 2016, с.3]. Таким чином, ступінь поширення тіньової економіки не нижчий, ніж в інших секторах економіки.

Тіньова економічна діяльність спостерігається практично в усіх країнах світу. Однак в найбільш розвинутих серед них вона витіснена в окремі маргінальні сектори. При цьому її вклад в формування ВВП є незначним. У нашій країні вона досягла таких розмірів, що стає реальною загрозою не лише національній безпеці, але й політичній незалежності країни.

Мазур І.І. трактує тіньову економіку як «складне соціально-економічне явище, представлене сукупністю неконтрольованих і нерегульованих як протиправних і законних, але аморальних економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності з метою отримання надприбутку за рахунок приховування доходів і ухилення від сплати податків [Мазур І.І., 2007, с.12]. Таке визначення суті тіньової економіки не слід вважати однозначним, існують й інші підходи до її розуміння. Однак виявлення теоретичних розбіжностей в цій царині особливо не змінює контенту дефініції. Тому ми маємо право на висловлення думки про правильність сформульованого Мазур І.І. визначення суті тіньової економіки.

Серед альтернатив, які постійно постають перед власниками й керівниками сільськогосподарських підприємств, є, зокрема, вибір стратегії на легалізацію, чи, навпаки, тінізацію економічної поведінки. Згідно з теоретичними і практичними канонами раціональності економічної поведінки

остаточне рішення про ступінь її тінізації приймається в залежності від величини прогнозованого співвідношення доходів і видатків у процесі її здійснення. Якщо функціонування в «тіні» керівниками і власниками сільськогосподарських підприємств оцінюється більш вигідним, ніж цілком легальне функціонування з повною прозорістю фінансово-економічних операцій, то приймається відповідне управлінське рішення. Якщо ж ні, то господарство працює у легальному правовому полі.

У розвинутих країнах поява перед підприємствами основних сфер економічної діяльності такої альтернативи практично неможлива. Вона виникає лише перед тими особами, які у принципі готові обрати завідомо злочинний вид економічної чи неекономічної діяльності. У трансформаційних економіках, до яких належить і економіка нашої країни, така альтернатива виникає і перед законопослушними громадянами, зокрема підприємцями, у тому числі зайнятими в сільськогосподарському виробництві. Підґрунтям виникнення такої альтернативи є не лише низький рівень законопослушності наших співвітчизників, але й недосконалість інституційного середовища розвитку підприємництва.

Отже, тіньова економічна поведінка сільськогосподарських підприємств органічно вписується в їх загальну економічну поведінку. Вона не робить їх більш економічно стійкими, але дозволяє виживати в умовах складного зовнішнього середовища. Основою для переважної більшості підприємств є прозора, легальна економічна діяльність. Лише підприємства, спеціально створені для ведення тіньових операцій виявляються цілком залежними від цього середовища і при його зміні не можуть до цих змін адаптуватися. Загалом слід відзначити не надто значний вплив тіньової діяльності на показники економічної ефективності й конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств по всій їх сукупності.

Список використаної літератури:

1. Андрій Вадатурський : всім керують «рішали» із самого верху до низу у владі // Доступно: <https://agropolit.com/interview/10-andriy-vadaturskiy-vsim-keruyut-rishali-iz-samogo-verhu-do-nizu-u-vladi>. [Дата звернення 21 січня 2020].
2. Мазур І.І. Детінізація економіки в трансформаційних суспільствах: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.04. Київ, 2007. 20 с.

УДК 658:26

Сиротюк С.В., к.т.н., доцент

ORCID ID: 0000- 0001-9966-6299

Янковська К.С., к.е.н.

ORCID ID: 0000-0001-7371-1178

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ОСНОВНІ АКЦЕНТИ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Курс України на євроінтеграцію вимагає підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, досягти якого можна завдяки переходу на енергоефективний шлях розвитку. Енергетична галузь виступає складовою економічної системи будь-якої країни, оскільки енергія використовується в усіх галузях економіки. Ефективне управління енергетичною сферою та використання ресурсозберігаючих технологій, призведуть до мінімізації енергетичних ризиків, покращення енергозабезпечення та енергоефективності, а також сприятимуть зниженню енергоємності виробництва.

Розвинені країни світу перейшли на енергоефективний шлях розвитку ще у 70-х роках, тоді як в Україні такий перехід триває. Вибраний шлях дозволить забезпечити достатній рівень енергетичної, а в свою чергу і економічної, незалежності, знизити виробничі витрати, підвищити рівень конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників на зарубіжних ринках, покращити рівень інвестиційної привабливості країни тощо (Шастун С. В., 2016, с. 36-41).

Для підвищення енергетичної безпеки та у зв'язку з необхідністю виконання Угоди про асоціацію з ЄС енергозбереження стало одним із пріоритетних питань для України. Досягнення визначених ЄС цілей щодо підвищення рівня енергоефективності до 2030 р. на 27 % залежатиме перш за все від повноти виконання Директиви 2012/27/ЄС, якою встановлено загальні вимоги щодо підвищення рівня енергоефективності в рамках ЄС.

Проте, існують певні проблеми, які заважають нашій країні рухатися у напрямку енергозбереження та енергоефективності, а саме: високий рівень енергоємності ВВП України (у 2018 р. 0,316 кг ум. п./1 дол. США, тоді як світове значення – 0,145, країн ЄС – 0,109); висока зношеність обладнання паливно-енергетичного комплексу на рівні 70%; великі втрати при транспортуванні електроенергії – понад 14%; низький рівень ефективності системи управління енергетичною галуззю (часті змінами енергетичної стратегії не дозволяють виконати поставлені стратегічні цілі); критично високий рівень імпортозалежності; низький рівень екологічності енергогенерації та пов'язане з цим погіршення стану навколишнього середовища; ризики надійності постачання енергоресурсів через брак маневрених та резервних потужностей; подальше зниження конкурентоспроможності національних виробників через високу частку енергоресурсів у собівартості виробництва

Тому, система енергозабезпечення потребує суттєвих змін відповідно до сучасних викликів з метою відповідності принципам сталого розвитку

енергетики та функціонування енергосистем на новому рівні забезпечення надійності.

Досягнення, що мають на меті підвищення енергоефективності, можуть бути лише за умови реалізації державної політики з енергоефективності, яка повинна охоплювати всі сфери національної економіки країни – від регіональної до загальнонаціональної та узгоджувати законодавчі, адміністративні, фінансові заходи щодо її стимулювання. Державою запроваджено низку стимулюючих до енергозбереження заходів: створено Державний реєстр підприємств, які впроваджують енергоефективні технології; прийнято перелік енергоефективної продукції (виробники звільняються від податку на прибуток з її продажу на 80%); наведено перелік імпортного обладнання, яке ввозиться в країну без стягнення мита тощо.

Україна визначила цілі та завдання реформування енергетичного сектору в Енергетичній стратегії України на період до 2035 року [2]: формування конкурентних ринків природного газу, електричної та теплової енергії, вугілля, нафти та нафтопродуктів; підвищення енергоефективності національної економіки, формування енергоефективної свідомості у громадян; забезпечення енергетичної самодостатності, насамперед, завдяки нарощуванню ресурсної бази та збільшенню видобутку енергетичних ресурсів; інтеграцію українського енергетичного простору з європейським; створення належних умов транспортування енергоносіїв; запровадження системи стратегічного управління в енергетичному секторі.

Підвищення рівня енергоефективності економіки неможливе без інвестування в енергетичний сектор країни. Нині фінансування енергозбереження проводиться в основному за інвестиційними проектами.

Особливе значення політиці енергоефективності потрібно надавати і на регіональному рівні, що дозволить покращити економіку регіону, стан та якість життя населення. Саме в регіонах зосереджена основна частина завдань щодо зменшення втрат енергії при її транспортуванні й споживанні. У регіонах розроблено та реалізуються галузеві та регіональні програми

підвищення енергоефективності, також розроблені довгострокові регіональні екологічні програми.

Отже, забезпечення високого та конкурентоспроможного рівня енергоефективності та енергозбереження стосується широкого спектру проблем енергетичної галузі, вирішення яких забезпечить стає соціально-економічне зростання економіки України.

Список використаної літератури:

1. Шастун С. В. 2016. Комплексна оцінка стану енергоефективності в Україні. *Технологический аудит и резервы производства*, № 6/5(32), с. 36-41.

2. Енергетична стратегія України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність»: схвалена Кабміном України від 18.08. 2017 р. № 605-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80> (дата звернення: 01.05.2020).

УДК 338.439

Василина О.Р., к.е.н., доцент

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-2124-3792>

Колач С.М., к.е.н., доцент

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-8650-4696>

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОРГАНІЧНИХ ВИРОБНИКІВ

Органічне виробництво агропродовольчої продукції є невід'ємною частиною «зеленої інноваційної економіки» та сталого розвитку, що сприяє забезпеченню продовольчої безпеки, створенню додаткових робочих місць,

активній практиці «зеленого підприємництва», створює привабливі умови для інвестування в національну економіку та є механізмом отримання конкурентних переваг на глобальному органічному агропродовольчому ринку. Розвиток органічного сектору позитивно впливає на вдосконалення інфраструктури, підвищення рівня кваліфікації робочої сили та забезпечення міського населення якісними безпечними агропродовольчими товарами. Органічний сектор України нині має експортоорієнтовану модель розвитку, що зумовлено специфікою розвитку внутрішнього органічного агропродовольчого ринку.

Специфікою формування органічного агропродовольчого ринку України є домінування експортної орієнтації органічного виробництва (понад 80% усієї виробленої органічної продукції експортується), що зумовлено відсутністю відповідного платоспроможного попиту та скептичним ставленням до органічного маркування на внутрішньому ринку. Динамічне збільшення глобального попиту на органічну агропродовольчу продукцію та лімітована пропозиція створюють певні експортні можливості для країн-виробників органіки.

Органічна продукція порівняно зі звичайною є дорожчою, що ускладнює розширення внутрішнього ринку в країні. У середньому ціна на органічну продукцію у 2-2,5 рази вища за ціну на звичайні продукти. Це пояснюється невеликими обсягами виробництва, які не дають можливості економити на масштабі виробництва, значними витратами праці, необхідністю сертифікації, інспекції тощо. Проте саме натуральність і органічність продукції є однією з важливих конкурентних переваг на ринку

Оскільки на даний час органами державної статистики не здійснюється ведення статистичної звітності у сфері органічного виробництва, за інформацією Офісу підтримки реформ при Мінагрополітики у 2018 році загальна площа сільськогосподарських земель з органічним статусом та перехідного періоду складала близько 309,1 тис. га (0,7 % від загальної площі земель сільськогосподарського призначення України). При цьому

нараховувалось 635 операторів органічного ринку, з них 501 – сільськогосподарські виробники.

Українську органічну продукцію купують переважно країни ЄС, куди у 2018 році було експортовано 266,7 тис. тонн продукції. Так, найбільшими країнами-споживачами вітчизняної органічної продукції є Нідерланди, Німеччина, США, Швейцарія, Італія, Великобританія, Австрія, Польща, Чехія, Франція, Угорщина, Румунія, Бельгія, Болгарія, Литва, Канада та Данія. Українські виробники також експортують в Австралію та деякі азіатські країни. Основними експортним продуктами є зернові, олійні, ягоди, гриби, горіхи фрукти. Також експортуються макуха соняшника, борошно, олія соняшникова, шрот соняшниковий, яблучний концентрат та березовий сік.

Результат досліджень вражає: загальний обсяг експорту органіки у 2018 році склав понад 273 тис тонн, що на 60% перевищує показники 2017 року. Це змусило нас ретельно вивчити, чому саме зростає експорт органіки, а головне – які продукти, регіони та країни роблять наш зовнішній ринок

Популярність української органіки невпинно шириться світом. Канада – потужний економічний партнер з перспективним ринком збуту для українських виробників, у тому числі для органічної продукції. На запит бізнес-об'єднання виробників органічних сертифікованих продуктів “Органічна Україна” з метою формування та розвитку органічного ринку України та світу, Офіс з просування експорту спільно з CUTIS – Канадсько-українським проектом підтримки торгівлі та інвестицій розробили серію навчальних вебінарів для органічного бізнесу.

Так, протягом заходів експерти проекту CUTIS разом із канадським експертом із органічної сертифікації розкривають особливості успішного експорту органічної продукції на ринок Канади. А команда Офісу розкаже про ефективні інструменти з пошуку та аналізу нових ринків. Канада – один зі світових лідерів споживання органічних продуктів – середньостатистичний канадець витрачає на органіку близько 150 канадських доларів на місяць.

Канадський ринок органічних продуктів є п'ятим за обсягом в світі (близько 5,4 млрд канадських доларів).

Незважаючи на наявний прогрес у розвитку органічного виробництва в Україні, експерти відзначають низку факторів, які гальмують реалізацію масштабного потенціалу України у цьому сегменті аграрного сектору. Це недосконалість чинного нормативно-правового регулювання для органічного виробництва; відсутність ефективної системи державного нагляду (контролю) з боку держави за виробництвом та якістю продукції, що спричиняє недобросовісну конкуренцію серед виробників, роздрібних продавців та приводить до шахрайства (псевдоорганічні продукти) на внутрішньому та міжнародних ринках; відсутність системи ефективного захисту прав споживачів та дієвої системи санкцій щодо фальсифікатів продукції тощо [1, с. 234-235]. Інтенсивний маркетинг органічних продуктів в Україні через мережу Internet має значний потенціал для розвитку внутрішнього ринку органічних продуктів і може створювати (а надалі – і стимулювати) попит споживачів. Це може сприяти створенню позитивного ставлення громадськості до органічного сектору загалом і стимулюватиме споживання органічної продукції, розвиток органічного агровиробництва. Становлення органічної локальної продовольчої системи приводить до сталого регіонального розвитку, і, як результат, сільське господарство та продовольча система регіону можуть забезпечувати не лише зростаючі темпи експорту, а й інтенсивний розвиток внутрішнього та локального ринку органічної продукції.

Список використаної літератури:

Гаваза Є.В. Вдосконалення функціонування вітчизняного ринку органічної продукції в контексті світових тенденцій. Наука й економіка. 2012. № 4(28). Т. 1. С. 234-239.

Експорт-інтенсив «Ринки США та Канади для українських експортерів органічної агро-продукції». [Електронний ресурс] Доступно з:

[http://organic.com.ua/eksport-intensiv-rinki-ssha-ta-kanadi-dlya-](http://organic.com.ua/eksport-intensiv-rinki-ssha-ta-kanadi-dlya-ukra%D1%97nskih-eksporteriv-organichno%D1%97-agro-produkczi%D1%97/)

[ukra%D1%97nskih-eksporteriv-organichno%D1%97-agro-produkczi%D1%97/](http://organic.com.ua/eksport-intensiv-rinki-ssha-ta-kanadi-dlya-ukra%D1%97nskih-eksporteriv-organichno%D1%97-agro-produkczi%D1%97/)

Лупенко Ю.О. Формування попиту та пропозиції на ринку органічної продукції. [Електронний ресурс] Доступно з:

http://ir.znau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/689/1/Organic_20132_3-9.pdf

Федерація органічного руху України, IFOAM. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua>

УДК 657.1

Нашкерська Г.В. к.е.н., доцент

ORCID ID 0000-0003-0461-2920

Львівський національний університет

імені Івана Франка,

м. Львів

ФІНАНСОВІ ДЕРИВАТИВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗНИЖЕННЯ ЦІНОВОГО РИЗИКУ

Цінові ризики, поряд з ризиком зниження урожайності продукції рослинництва, суттєво впливають на чисті грошові потоки та результати діяльності сільськогосподарських підприємств. У значній мірі вони пов'язані із рівнем урожайності, але зв'язок тут протилежний. Чим нижчою є урожайність сільськогосподарських культур, тим вищі ціни і навпаки. Дослідження, проведені консалтинговою компанією «Украгроконсалт» засвідчують, що волатильність цін на зернові культури за 10 місяців 2019 року становила 9,4% , що зумовлює невизначеність надходження чистих грошових потоків аграрних підприємств та рівня прибутковості.

Значний вплив на рівень цін продажу продукції рослинництва, зокрема зернових культур, здійснює ринок їхнього збуту. Близько 70% урожаю зернових культур українських виробників експортується, тому їх рівень (зокрема кукурудзи) залежить від котирувань на Чиказькій товарній біржі у США, що є лідером з виробництва й експорту зернових культур.

Ціни експорту зернових також додатково визначаються такими чинниками, як витрати на насіннєвий матеріал, добрива і засоби захисту рослин, паливо, оренду земельних ділянок, зберігання та транспортування урожаю. Рівень цін внутрішнього продажу зернових культур також залежить від цін експорту через значний його обсяг, здійснених витрат на вирощування, зберігання й транспортування, а також попиту і пропозиції на внутрішньому ринку. Зазвичай, реалізація урожаю зернових культур за зовнішньоекономічними контрактами є більш вигідною аграріям через можливість отримання іноземної валюти, що частково нівелює ризики курсових змін та дає можливість отримати повернення з бюджету податку на додану вартість, оскільки експортні операції оподатковуються ПДВ за нульовою ставкою.

Вагомим чинником прибутковості українських сільськогосподарських підприємств є значні коливання валютних курсів, які мають значний вплив на результати діяльності через тривалий операційний цикл. Ризики закладаються ще на етапі придбання ресурсів для здійснення посіву зернових культур, ціна яких корелює з курсом іноземних валют – пального, мінеральних добрив, посівного матеріалу тощо. Різке падіння курсів іноземних валют призводить до зменшення надходжень від реалізації продукції експортоорієнтованих підприємств, оскільки ціни на ресурси та послуги (паливо, мінеральні добрива, транспортні витрати, витрати на зберігання тощо) практично не змінились станом на кінець 2019 року. Особливо у такій ситуації страждають дрібні і середні господарства, які не мають власних потужностей для зберігання урожаю і змушені продавати його за значно нижчими цінами, що зумовлює значні втрати.

Для зменшення очікуваних ризиків у діяльності аграрних підприємств доцільно застосовувати фінансові інструменти, до яких відносять похідні цінні папери (деривативи), зокрема, строкові контракти (ф'ючерси, форварди) та опціони, що дають право на купівлю або продаж будь-якого із зазначених фінансових інструментів, у тому числі тих, що передбачають грошову форму оплати (курсові та відсоткові опціони) [1].

Ф'ючерсний контракт – стандартний документ, який засвідчує зобов'язання придбати (продати) базовий актив у визначений час та на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією цін на момент укладення зобов'язань сторонами контракту. Базовим активом можуть бути, зокрема, цінні папери, товари (у тому числі ще не виготовлені) або кошти [2]. Перевагами застосування ф'ючерсного контракту є його біржовий характер, що дає можливість максимально наблизити ціну інструмента до ринкового рівня, здійснити перепродаж третій стороні, а також здійснювати регулярний перерахунок ціни контракту у випадку різких ринкових коливань.

Опціон – стандартний документ, що засвідчує право придбати (продати) базовий актив на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією ціни на час укладення такого контракту або на час такого придбання за рішенням сторін контракту [2]. Опціон є більш гнучким інструментом у порівнянні з ф'ючерсом, оскільки дата виконання умов контракту може бути змінена за згодою сторін у залежності від його типу.

Форвардний контракт – двостороння угода за стандартною (типовою) формою, яка засвідчує зобов'язання особи придбати (продати) базовий актив у визначений час та на визначених умовах у майбутньому, з фіксацією цін такого продажу під час укладення форвардного контракту [2]. Форвардний контракт, на відміну від ф'ючерсного, є позабіржовим інструментом, який проте дозволяє зафіксувати ціну поставки визначеного обсягу товару на певну дату. Негативними рисами форвардних контрактів є позабіржовий характер, що обмежує формування ринкової ціни на дату його завершення, труднощі при його розірванні та відсутність достатніх гарантій виконання умов.

Незважаючи на перелічені недоліки форвардних контрактів, вони мають більш широке застосування в аграрному секторі, на відміну від ф'ючерсів та опціонів. Це зумовлено недостатньою урегульованістю застосування останніх на українських біржах, а також необізнаністю учасників аграрного ринку щодо можливості застосування таких інструментів.

Застосування гривневих деривативів на українській аграрній товарній біржі забезпечить можливість наближення ціни продажу сільськогосподарської продукції до ринкової та нівелює ризики її змін.

Список використаної літератури:

1. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. №3480-IV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/ed20200402>.

2. Положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 1999 р. N 632 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-99-%D0%BF>.

УДК 631.15:338

Войничка Л.Й., к.е.н., доцент

ORCID ID: 0000-0002-8079-0289

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ КРУГОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сталий розвиток - це концепція, що виникла наприкінці ХХ століття завдяки зростаючій обізнаності щодо впливу людської діяльності на навколишнє середовище та визнанню того, що природні ресурси

виснажуються (Панков О.І., 2011, с.173). Сталий розвиток ще часто розглядають: як економічний розвиток, що відповідає потребам сучасного покоління без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби (Барановський В.А., 2004, с. 24); використання ресурсів із швидкістю, що не перевищує потужність Землі для їх заміни; можливість того, що люди та інше життя процвітатимуть на Землі завжди (Панков О.І., 2011, с.174).

Принципи сталого сільського господарства полягають у тому, що виробники сільськогосподарської продукції повинні досягати бажаних результатів (які можуть включати, наприклад, високі врожаї, якісну продукцію) без надмірного споживання ресурсів (фінансових, екологічних та людських) та без створення негативного впливу на навколишнє середовище (наприклад, останні можуть включати забруднення, деградацію ґрунту та викиди парникових газів).

Стале сільське господарство включає в себе три основні складові: екологічну, соціальну та економічну:

1. **Соціальна складова (Люди)** : забезпечення продовольчої безпеки (достатня кількість їжі для всіх), дотримуючись практик, які гарантують доступ людини до їжі та поліпшення їх добробуту.
2. **Екологічна складова (Планета)** : ефективне використання ресурсів та комплексний підхід, що мінімізує відходи та негативний вплив на навколишнє середовище.
3. **Економічна складова (прибуток)** : захист фінансової життєздатності агрогосподарств та підтримка довгостроковості їх бізнесу, включаючи можливість реінвестування.

Отже, сталий розвиток, зокрема стале сільське господарство – це такий розвиток людської діяльності, який включає в себе збалансоване врахування економічного, соціального та екологічного аспектів і враховує інтереси прийдешніх поколінь. Іншими словами, швидкість використання природних ресурсів людством, не повинна перевищувати швидкості їх поновлення. Наші нащадки мають такі самі права як і ми на користування природними

ресурсами та функціями екосистем. Важливим аспектом є те, що в природі екологічний, соціальний та економічні складові розвитку є взаємопов'язані. Отже, зміна одного з елементів тягне за собою зміну інших двох.

Механізація та індустріалізація сільського господарства дозволили меншій кількості агровиробників виробляти більше продовольства, а урядова політика субсидувала інвестиції, необхідні для того, щоб споживачі могли дозволити собі їх купувати. Однак довші ланцюги поставок призвели до зниження розуміння сільськогосподарських процесів, проблем, з якими стикаються агровиробники, та впливу на навколишнє середовище. Ланцюги поставок продовольства майбутнього потребують виробництва здорової та поживної їжі, вирощеної екологічно чистим та етичним способом, а також повинні вирішити важливі проблеми зростання населення, зміни клімату та скорочення природних ресурсів. Споживачі, в свою чергу, більш свідомо ставляться до здоров'я та довкілля та все більше вимагають менш обробленої їжі відомого походження. За даних умов важливо використовувати концепцію «кругової» економіки, коли зворотний зв'язок між постачальником і споживачем є постійним, споживання ресурсів і формування відходів мінімізовані, а ланцюг поставок вже не однонаправлений.

Концепція економіки замкненого кола, або, як її ще називають «циркулюючої» чи «кругової» економіки, з'явилася як **відповідь на прагнення до стійкого зростання через виснаження світових ресурсів та погіршення стану навколишнього середовища**. Це економічна система, яка базується на повторному використанні продуктів і матеріалів. Кругова економіка дає реальні практичні відповіді на те, як можна зменшити споживання природних ресурсів, не жертвуючи при цьому якістю життя суспільства. Вторинна переробка ресурсів – це тільки один із принципів, якими керується кругова економіка. Найважливіший принцип – збереження цінності продукту, матеріалів, із яких він зроблений, а також якомога довше використання його в середині виробничого циклу (рис. 1).

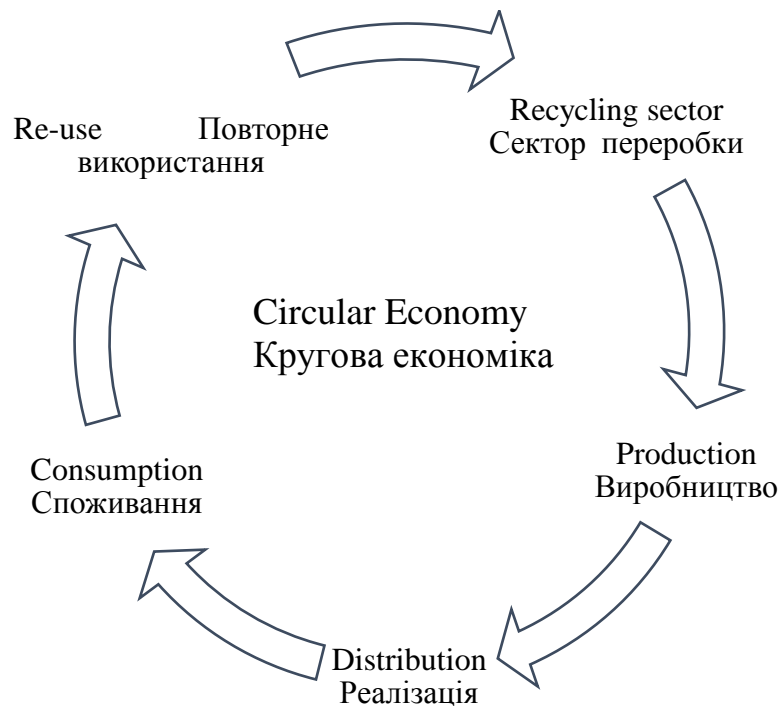

Рис. 1. Схема кругової моделі економіки.

Сталий розвиток сільського господарства в умовах кругової економіки забезпечить тісну взаємодію між виробниками, бізнесом та споживачами, сприятиме раціональному управлінню природними ресурсами.

Список використаних джерел:

Панков О.І. Сталий розвиток у сільському господарстві. *Ефективна економіка*. №5. 2011. С.173-175

Барановський В.А. Стратегічні аспекти та пріоритети сталого (збалансованого, гармонійного) розвитку. *Територія. Сталий розвиток*. 2004. № 2. С. 24-31.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИМИ РЕСУРСАМИ

На сьогодні в аграрному секторі України досить гострою є проблема оновлення та розвитку матеріально-технічних засобів, у вирішенні якої важливе місце займає формування ринку техніки та надання сільгоспвиробникам сервісних послуг. Розв'язання цих питань стримується важким фінансовим станом сільськогосподарських товаровиробників, їх низькою платоспроможністю, відсутністю системного довгострокового кредитного забезпечення аграрного виробництва.

Упродовж останніх років матеріально-технічна база агропромислового комплексу зазнала значної руйнації. У зв'язку з тим, що більшість сільськогосподарської техніки відпрацювала свій амортизаційний строк, кошти, передбачені для придбання нової, товаровиробники витрачають фактично на її ремонт і технічне обслуговування.

Тому одним із пріоритетів національної аграрної політики слід вважати технічне оновлення й матеріальне забезпечення сільського господарства. Адже матеріально-технічне забезпечення аграрного сектора України в сучасних умовах досягло тієї критичної межі, коли, навіть за умови існуючої динаміки та не застосуванні кардинальних заходів стосовно її покращення, уже в найближчий час йтиметься про порушення технологічних процесів у тваринництві й рослинництві та суттєву екстенсивність виробництва в сільському господарстві взагалі [1].

Технічне забезпечення сільського господарства є одним із вирішальних факторів продовольчої безпеки держави. Оснащеність аграрних підприємств різними видами техніки – близько 50 % від технологічної потреби. Із наявних технічних засобів майже 80% амортизована. Через фізичне зношення й технічні несправності щорічно не використовується майже третина наявної техніки, через що зростає навантаження на неї [2, с. 108].

Науковці розраховували, що для стабільного збільшення обсягів виробництва сільгосппродукції необхідно оновлення парку сільгоспмашин, яке передбачає щорічне введення в експлуатацію 7,5 тис. зернозбиральних комбайнів, 35 тис. тракторів, більше 2,5 тис. посівних комплексів в агрегаті з тракторами й іншої сільськогосподарської техніки.

Неодмінною умовою реалізації українськими підприємствами з іноземними партнерами успішного проекту по виробництву сільгосптехніки повинен бути масштабний внутрішній ринок збуту. Забезпечити його держава не може, оскільки не має захисту від засилля імпорту техніки та відсутні стимулюючі заходи для тих, хто хоче купувати її в українського виробника.

Тому найближчими роками негативна тенденція щодо розвитку вітчизняного машинобудування не зміниться й аграрії все-таки віддаватимуть перевагу саме закупівлям сільськогосподарської техніки 3 і 4 покоління за кордоном. Водночас в українських компаній може бути своя незаповнена ніша ринку – виробництво мотоблоків, міні-тракторів, іншої сільськогосподарської техніки для малого й середнього бізнесу на селі. А великогабаритна, високотехнологічна та наукоємна техніка із системами автоматизації контролю й управління технологічних процесів, а це, насамперед, комбайни, трактори, сівалки, що закуповуватимуться в Україні, будуть у більшості іноземного, або спільного з іноземними компаніями, виробництва.

Фінансовий лізинг є найефективнішим заходом державної підтримки як сільськогосподарських товаровиробників, так і заводів сільськогосподарського машинобудування. Адже 100 % коштів, виділених у держбюджеті на закупівлю лізингової техніки та обладнання, перераховуються Компанією на

заводи сільськогосподарського машинобудування, що дає змогу забезпечувати робочі місця, розв'язувати соціальні проблеми виробничих колективів, оновлювати матеріально-технічну базу підприємств.

Підраховано, що виділивши кошти на фінансовий лізинг у сумі 100 млн грн, держава одержує надходжень до бюджету тільки від підприємств – виробників сільськогосподарської техніки та обладнання – у вигляді податків у перший же рік 54,45 млн грн, у наступні чотири роки – 74, усього – 129,45 млн грн. Крім того, до соціальних фондів надходить 5,7 млн грн. [3, с. 54].

Тому необхідність розвитку агролізингу для забезпечення кількісного нарощування й оновлення галузевих основних засобів як найбільш компромісного варіанта для держави та сільськогосподарських виробників у нинішніх реаліях. В умовах дефіциту бюджетних коштів лише агролізинг, як форма державної підтримки, є необтяжливим для державного бюджету.

Отже, формування і розвиток матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств в сучасних економічних умовах не може ефективно розвиватися без суттєвої державної підтримки; держава повинна збільшувати фінансову підтримку аграріям на оновлення зношеної техніки та використання технологій; необхідно переорієнтувати адресність державної підтримки в частині оновлення основних засобів на сільгосптоваровиробників, передусім малих форм господарювання. Надання державної допомоги вітчизняним заводам–виробникам сільськогосподарського машинобудування дозволить відновити і зміцнити платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників, що дасть змогу підвищити конкурентоспроможність технічних засобів, що виробляються в Україні.

Список використаної літератури:

1. Методичні рекомендації з обґрунтування нормативної потреби основних засобів на виробництво сільськогосподарської продукції / Г.М. Підлісецький, М.І. Герун, О.В. Вишневецька. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 52 с.

2. Підлісецький Г.М., Могилова М.М. Удосконалення переоцінки основних засобів аграрного сектору в системі їх відтворення. *Економіка АПК*. 2010. № 12. С. 41-47.

3. Проблеми реалізації технічної політики в агропромисловому комплексі / [Я.К. Білоусько, В.О. Бурилко, В.О. Галушко та ін.]; за ред. Я.К. Білоуська. К.: ННЦ ІАЕ, 2007. 216 с.

УДК 620.95

Станько Т. М., асистент

ORCID ID 0000-0001-5936-4640

Львівський національний аграрний університет

БАР'ЄРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ РИНКУ БІОПАЛИВА В УКРАЇНІ

У зв'язку з вичерпністю викопного палива, відсутністю реальної альтернатив його заміни, наявністю ризиків під час його виробництва і транспортування та негативним впливом на довкілля, питання енергоефективності та енергозбереження ресурсів посідають головне місце в енергетичній політиці більшості країн світу. На сьогодні біопаливо розглядається як основна альтернатива для традиційних видів пального.

Ринок біопалива в Україні перебуває на етапі свого зародження, що є однією з основних перепон на шляху до розвитку агропромислового сектору економіки держави. Величезною проблемою є те, що більшість сировини, з якої можна було б виготовляти біологічне пальне, спрямована на експорт у країни Європи для забезпечення їх власних потреб. Це має стати тривожним сигналом для керівництва держави, адже виробництво біопалива в Україні не лише б забезпечило посилення енергетичної незалежності, але й дало поштовх

для розвитку більшості галузей державної економіки. Проте розвиток біоенергетики гальмує ряд бар'єрів, серед яких: відсутність цивілізованого ринку біомаси, необхідність залучення значних інвестицій на початкових етапах закладення плантацій енергетичних рослин, тривалий період окупності проектів, тощо. Особливо несприятливий вплив на розвиток ринку біопалива в нашій державі, спричиняє встановлений високий податок на викиди двоокису вуглецю.

З 1 січня 2019 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» №2628-VIII від 23 листопада 2018 року [Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів: Закон України від 23.11.2018 № 2628-VIII]. Відповідно до цього Закону внесено зміни у Податковий кодекс України в частині сплати податку за викиди двоокису вуглецю [Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010]. Ставку податку за викиди двоокису вуглецю стаціонарними джерелами підвищено з 0,41 грн. за тонну до 10 грн. за тонну, тобто збільшено у 24 рази. Платниками податку за викиди двоокису вуглецю є суб'єкти господарювання та інші юридичні особи, які здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення, якщо такі викиди перевищують 500 тонн за рік.

Згідно з оцінками Біоенергетичної асоціації України, на виробництво теплової енергії в Україні застосовується близько 2 млн т н.е. біомаси, що використовується майже на 8 тисячах теплогенеруючих установках, і є джерелами викидів двоокису вуглецю в атмосферу після спалювання. Майже всі установки, що спалюють біомасу, потужністю понад 600-700 кВт перевищують обсяг викидів CO₂ у 500 тонн за рік. Проте, в усьому світі біомаса вважається CO₂-нейтральним паливом, адже при її спалюванні двоокису вуглецю утворюється стільки, скільки було поглинуто рослинами під

час росту. Зокрема, згідно з методологіями механізму чистого розвитку Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату, викиди двоокису вуглецю від спалювання біомаси не враховуються. Крім того, відповідно до Керівних принципів національних інвентаризацій парникових газів, що є рекомендаціями ІРСС (Міжурядова група експертів з питань змін клімату), викиди двоокису вуглецю від спалювання біомаси характеризуються як нульові в енергетичному секторі [Гелетуха Г.Г., Желєзна Т.А., Драгнєв С.В., 2019, с. 6-8]. У всіх країнах-членах ЄС податки на викиди двоокису вуглецю під час виробництва енергії з біомаси також не стягуються. Зокрема, у Швеції податок на викиди двоокису вуглецю покладається на постачання, імпорт та виробництво викопного палива для опалення. Великобританія застосовує Carbon Price Floor податок, який покладається на викопні палива для виробництва електроенергії, та не застосовується до біомаси. У Данії стягуються податки з виробництва, переробки, зберігання, викопних палив для опалення, зокрема енергетичний податок на нафтопродукти, вугілля, лігніт і кокс чи податок на CO₂ з певних енергопродуктів. Данія також створила спеціальний Зелений фонд, який фінансується з надходжень від вуглецевого та енергетичного податків, і за рахунок якого надають кредити для проектів з використанням відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності [Гелетуха Г. 2019].

Несприятлива ситуація, яка на сьогоднішній день склалася в Україні у сфері біоенергетики ставить під загрозу успішний розвиток ринку біопалива. Саме тому суб'єкти господарювання, що спалюють біомасу, біогаз на стаціонарних джерелах забруднення, доцільно звільнити від сплати податку на викиди двоокису вуглецю. Це буде важливим кроком наближення до законодавства ЄС, стосовно регулювання оподаткування викидів двоокису вуглецю від спалювання біомаси.

Список використаної літератури:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів: Закон України від 23.11.2018 № 2628-VIII. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19>
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010. Офіц. вид. .К.:Голос України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Гелету́ха Г.Г., Желе́зна Т.А., Драгне́в С.В. Аналіз бар'єрів для виробництва енергії з агробіомаси в Україні. *Аналітична записка БАУ № 21 (2019)*. С. 6-8.
4. Гелету́ха Г. Унікальний податок на "зелені" котельні. *Економічна правда*. 2019. 7 червня. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/06/7/648539/?fbclid=IwAR3BI-uaRCu5ddNqXF78iM5wN5jHBOxnOK0ta9hTYNwrS9d2hjVNhfGNNT0>

РОЗВИТОК ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

Як відомо венчурне фінансування - це довгострокові високо ризиковані інвестиції в капітал нових високотехнологічних стартапів (або тих венчурних компаній які вже добре себе зарекомендували). Останні являють собою, як правило, відносно невеликі підприємства, орієнтовані на розробку і виробництво наукомістких продуктів.

Венчурна індустрія найбільш розвинена в США. Також ця сфера активно розвивається в Європі і в Китаї.

Венчурне фінансування стимулює розвиток науково-технічного прогресу, сприяє прискоренню впровадження новітніх досягнень науки у виробництво. Джерелами такого капіталу є: – багаті індивідуальні інвестори, філії та дочірні компанії банків та інших корпорацій, які організуються в дрібні інвестиційні компанії; – групи інвестиційних банків та корпорацій, які створюють пул інвестицій або так звані партнерства по вкладенню капіталу з ризиком; а також окремі великі банки та деякі іноземні інвестори.

Сьогодні майже кожна компанія має власний фонд венчурного капіталу, який інвестує в інноваційні сфери, пов'язані з бізнесом. На відміну від розвинених зарубіжних країн в Україні, фундаментальні дослідження в аграрному секторі фінансуються лише державою. Цей факт провокує створення сприятливих умов для залучення приватних та іноземних інвестицій

для розвитку досліджень та інновацій у сільському господарстві (Архієреєв С., Доступ: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/May08/08.htm>).

Відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» передбачено надання страхових, кредитних та бюджетних субсидій (www.rada.gov.ua). Необхідно уточнити, що кредитні субсидії надаються позичальникам, які були визнані банкрутами, щодо яких подали заяву про банкрутство або ті які перебувають у стадії ліквідації.

Бюджетна субсидія на відміну від кредитного страхування та субсидій, що надаються для підтримки рівня ефективного попиту українських споживачів тваринної продукції та запобігання втрат українських виробників такої продукції. Загалом, втручання держави на ринки сільського господарства може здійснюватися через продукт або ринок сільськогосподарських ресурсів. Іншими словами, існують альтернативи державній підтримці навіть при дефіциті державного бюджету, включаючи ціни на підтримку сільськогосподарської продукції або субсидування виробничих ресурсів для неї.

Сільськогосподарські виробники можуть отримувати кредити за двосторонніми фінансовими угодами з іноземними інвесторами. За даними джерел найбільша частка інвестицій в основний капітал сільськогосподарських виробників становить 1,120,200,000. грн., або 47,5%, покритих банківськими позиками та іншими позиками (січень-вересень 2019 року - 41,0%). Підприємствами та організаціями використано 37,6% від загальної суми інвестицій, що на 3,9% більше, ніж за відповідний період 2018 р.

Частка іноземних інвесторів за цей період зменшилась на 2,2 % і склала 0,9%. За рахунок коштів державного та місцевих бюджетів використано 2,8% інвестицій в основний капітал (у січні-вересні 2019 року - 1,8%) (Комітет статистики України).

Розвиток венчурного капіталу в сучасних умовах у сільськогосподарському секторі обмежений. Це пов'язано з низкою

об'єктивних причин. По-перше, немає економічної зацікавленості більшості сільськогосподарських підприємств у здійсненні інноваційного розвитку, високого технічного та економічного рівня, що формує низький попит на такі нововведення; По-друге, недостатньо розвинений ринок цінних паперів і по-третє, слабка конкуренція на внутрішньому ринку науково-технічної продукції (Довгалюк В., 2012, с. 297–299).

Таким чином, венчурний капітал має на меті забезпечити інновації не лише необхідними фінансовими ресурсами, а й підтримкою досвідчених менеджерів. Перевагою вибору інноваційного дизайну для венчурного інвестора може бути державна підтримка сільського господарства у вигляді грантів, які допоможуть розділити відповідальність та ризик цього проекту.

Тому пропонуємо для фінансування інновацій у сільському господарстві залучати як державні, так і приватні джерела фінансування, необхідні для стабілізації виробництва та подальшого ефективного розвитку аграрного сектора на основі державно-приватного партнерства.

І ще одне, в умовах нинішньої економічної кризи достатньо визначити державою пріоритетні інноваційні проекти, забезпечити прозоре і справедливе втілення у життя вже існуючих законів.

Список використаної літератури:

Архієреєв С. Роль державної підтримки венчурного капіталу для збільшення виробництва високотехнологічної та інноваційної продукції / К. Архієреєв, О. Попадинець [Електронний ресурс]. Доступ: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/May08/08.htm>.

Довгалюк В. Нові форми фінансування розвитку та інновацій у сільському господарстві. Журнал Житомирського державного технологічного університету. 2012. №2. С. 297–299.

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 22.12.2011 р., № 4216-VI: [Електронний ресурс]. Доступ: www.rada.gov.ua.

Комітет статистики України [Електронний ресурс]. Доступ: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 331.101.38:331.2

Тибінка Г. І., к.е.н., доцент

ORCID ID:0000-0001-6730-1877

Львівський національний аграрний університет

м. Львів,

ОСНОВНІ МЕТОДИ ТА ЧИННИКИ У СИСТЕМІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Практичне впровадження системи мотивації і стимулювання праці працівників вітчизняних аграрних підприємств відбувається через використання різноманітних методів: економічних, соціальних, організаційно-виробничих, адміністративних, морально-психологічних та інших.

Отже, кількість методів є досить великою, а спектр їх дії досить широкий, тому обсяг використання їх на підприємствах визначається залежно від багатьох факторів, найсуттєвішими з яких вважаємо наступні: організаційна структура, структура та чисельність персоналу, поточні результати діяльності тощо. Однак реалії сьогодення свідчать про те, що в більшості вітчизняних сільськогосподарських підприємствах спостерігається ситуація, за якої діюча система мотивації і стимулювання праці – це перешкода розвитку працівників та, як наслідок, всього підприємства.

Для ефективної системи мотивації працівників потрібно, на наше переконання, вивчати та враховувати всі різноманітні чинники, що впливають на трудову поведінку людей, аналізувати інформацію щодо реального впливу даних факторів, про наслідки їх дії. У системі управління персоналом саме мотиваційні чинники відіграють значну роль для забезпечення необхідного рівня трудової активності працівників.

Чинниками мотивації, що спонукають працівника до діяльності у організації вважаємо різного роду фактори та події внутрішнього та зовнішнього характеру. Мотиви поведінки працівника у організації, основу яких становить необхідність задоволення потреб, які виникають у процесі життєдіяльності, формуються під їх впливом.

Для забезпечення мотиваційної діяльності управління підприємством вагомими є наступні чинники : особисті якості керівника, поточні результати діяльності, залежність від власників підприємств, взаємовідносини із підлеглими тощо. Колектив своїми особистими якостями і кваліфікацією також значно впливає на поведінку кожного індивіда, що спричинює загальну плінність кадрів і конкуренцію на ринку праці внутріфірмовому.

На процес мотивації сільськогосподарського працівника значно впливає родинне оточення. В родині кожного працівника є певні взаємовідносини і певні очікування відносно майбутнього їх чоловіка, дружини, дитини. Вказане джерело повинно бути враховане обов'язково під час розробки системи стимулювання та мотивації праці працівників, оскільки дієвість мотиваційних методів буває різною для працівників та нівелюється родинним оточенням. Пріоритети та особисті схильності працівників, які охоплюють його особисті якості, рівень сподівань кар'єрного росту, кваліфікацію, відношення до праці, самоповагу, наполегливість, фізичний стан, наявність сенсу життя – це все є чисто індивідуальним. Тобто, на наше переконання, на поведінку працівника становить вплив багато чинників, однак основним важелем стимулювання і мотивації праці є структура та розмір його доходів загалом та заробітної плати зокрема.

Зазначені чинник впливу на поведінку працівника свідчать, що питання розробки універсальної системи мотивації та стимулювання праці, яка б забезпечила сталий розвиток вітчизняних сільськогосподарських підприємств є досить складним. Суттєве відставання в нашій країні рівня життя сільського населення від жителів міст та інших держав, диспропорції у сільському господарстві відносно інших галузей зараз не дозволяють істотно удосконалити системи мотивації та стимулювання праці на більшості аграрних підприємств. І навіть на провідних підприємствах, які в останні роки за рахунок іноземних інвестицій значно розширили виробництво, приклади збагачення праці, задоволення працею та її оплатою частіше за все стосуються не усього персоналу, а лише певної категорії працівників. Тільки окремі господарства, що мають більш високі порівняно з іншими прибутки, формують комплексну систему мотивації та стимулювання персоналу, що забезпечує стаке підвищення ефективності господарської діяльності та захищає інтереси працівників. Але у переважній більшості вітчизняних сільськогосподарських підприємств існують примітивні системи мотивації та стимулювання праці, що не призводять до динамічного зростання продуктивності праці та обумовлюють недовикористання і деградацію трудового потенціалу села. Тому у цій ситуації загальне удосконалення системи мотивації праці у сільськогосподарських підприємствах стає завданням загальнодержавного значення.

СЕКЦІЯ 2.

МЕТОДОЛОГІЧНІ І МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

¹ Department of Civil Engineering, İskenderun Technical University, Turkey

² Department of Civil Engineering, Eastern Mediterranean University, North Cyprus

¹Prof. Dr., ²Assoc. Prof. Dr.,

EFFECT OF TWO FLOOR SLAB TYPES ON CONSTRUCTION COST

Knowledge of the behavior of structures under seismic excitation is of great interest in earthquake-prone areas [1-3]. For this reason many countries have equipped buildings with continuously monitoring systems in order to record the possible response of the structures during earthquakes [4, 5]. Before an earthquake occur, it is important to determine the parameters such as natural frequencies and mode shapes related to the dynamic response of the buildings. These parameters can be determined by mathematical models, which are used in dynamic analyses of the structures. Full scale dynamic testing of existing structures is most appropriate in light of new demands for seismic evaluation of full-scale structures. The determination of the necessary parameters for the verification of the models, are usually obtained by means of forced or ambient vibration tests [6-7].

Solid slab systems are known to affect structural ductility because of high diaphragm rigidity, necessary lateral resistance and translational rigidity and to have an impact on the results of modal analyses (Lam et al 1998, Matthews 2004). In this study, the cost difference has been determined when the buildings up to 10 floors with solid slabs have been changed with lightweight hollow block slabs. It has been aimed to compare the minimum cost differences arising as a result of converting solid and lightweight hollow block slabs of the analysed buildings. That's why, it has been paid attention to keep the necessary changes in the bearing elements at a minimum level as much as possible. In order to reveal the cost difference, all the other variables such as the number of floors and material features have been fixed while converting the slab types of the analyzed buildings.

Slabs that transmit both vertical load and horizontal load such as earthquakes to the vertical bearing elements of the structure are generally considered two dimensional, for slab thicknesses can be disregarded compared to the other two dimensions.

In reinforced concrete buildings, solid slab is the most commonly used slab type which transfer load in either one or two directions. The other slab type is ribbed floor slab which is designed with frequent rows of small beams and also works in either one or two directions. When the space between beams is filled with light material in this type of slab, it is called lightweight hollow block slab. Despite its disadvantages, lightweight hollow block slabs are considerably used due to certain reasons such as filling big spaces easily, lower formwork cost, smooth surface on ceilings and thereby allowing flexible choice of where to place an interior wall. Another type of slab is flat slab which is not as common as the other two types mentioned. In this type of slabs, both vertical and horizontal loads are directly transferred to vertical bearing elements.

In the design of lightweight hollow block slabs, the height of ribs has been limited to the level of the beams and edge beams have been formed as commonly-used wide beams. In the design, up-to-date and commonly-used building materials have been preferred.

Briquettes with a size of 25x40x20cm which are produced from lightweight concrete and commonly used in the market have been preferred as the filling material for the lightweight hollow block slabs. In the analyzed buildings, the coefficient of concrete safety is 1.5, the coefficient of steel safety is 1.15, and the coefficient of concrete unit weight is 2.5 t/m^3 . During the static and dynamic analyses, the updated earthquake regulation and standard have been taken into account (Code 2007; TS500 2000). In all elements, it has been presumed that the size and features of materials do not change along the element. In the calculations, the building with 28500 MPa elasticity modulus of concrete, 0.2 Poisson ratio and 420 MPa outflow strength of steel has been considered to be in the first degree seismic zone, and the local soil class, as one of the parameters (Code 2007). For the

selected building in the parametric study, the slab size is 5x5 m, the story height is 3 m and the smallest size of column is 25 cm. In addition, the building importance coefficient I (building importance factor):1, the eccentricity ratio 0.5, the earthquake zone 1 and the effective ground acceleration coefficient 0.40. Also, the foundation parameters are as follows: soil class Z4 (local site class), spectral characteristics periods T_a :0.20 and T_b :0.90 (spectrum characteristic periods), allowable bearing value 15 t/m², soil predominant period 0.25s, coefficient of soil reaction 2500 t/m³ and soil group A (Code 2007; TS500 2000). The infilled walls and coating weight have not been taken into account in the design. The analyses for both slab models have been repeated, and the results obtained from the software have been multiplied by the unit prices to get the building costs.

In this study, the effect of solid and lightweight hollow block slabs on construction cost has been investigated. In all the cases examined, the cost of the building with lightweight hollow block slabs is more than the one with solid slabs. According to the results of the parametric study, it has been determined that lightweight hollow block slabs cost 10.49-21.93 % more than solid slabs.

References

- Lam D, Elliott KS and Nethercot DA. Push-off tests on shear studs with hollow-cored floor slabs. *The Structural Engineer*, 1998, 76(9): 167-174.
- Lus, H., Betti, R., and Longman, R.W., (1999). Identification of linear structural systems using earthquake-induced vibration data. *Earthquake Eng. Struct. Dyn.* 28, 1449–1467.
- Matthews J. Hollow-core floor slab performance following a severe earthquake, University of Canterbury Civil Engineering Department PhD Thesis, New Zealand, 2004, p. 523.
- TDY (Turkish Earthquake Code). Specification for structures to be built in disaster areas. Ministry of Public Works and Settlement Government of Republic of Turkey. İstanbul, Turkey, 2007.
- TS500 (Turkish Standard). Requirements for design and construction of reinforced concrete structures. İstanbul, Turkey, 2000.

КОНЦЕПЦІЯ ВІДТВОРЕННЯ І ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН НА СЕЛІ

На тлі великого спаду виробництва, некерованості економіки, коли посилено інтерес до самого цінного, - до землі, це стало ключовою проблемою нашого суспільства і його інституту – держави. Тим більше, об'єктивно зростає роль землі, коли для багатьох селян стоїть питання не в тому як жити, а як вижити, хоча очевидним є те, що сільські території з їх землями являють собою головний ресурс стрімких змін поліпшення матеріального і духовного життя, суспільного виробництва в інтересах селян і всього українського суспільства. Земля – це головний ресурс прогресивних змін не тільки на конкретній території, але і в Україні.

Тому невід'ємною і чи не найголовнішою умовою процесу ринкових трансформацій, що визначить економічний поступ України є перехід від хаосу і безпорядку у використанні земельних паїв до їх організованого використання на засадах спільної часткової власності, що відповідає інтересам селян і держави на засадах кооперативної і фермерської форми організації сільськогосподарського виробництва, які є локомотивом економіки і до того ж домінуючою у світі. Такі форми відкрили широкі можливості забезпечення соціальних стандартів сільського населення, особливо в умовах децентралізації владних повноважень, тобто позбавлення загальнодержавного контролю за діяльністю територіальних громад.

Одним із можливих джерел створення кооперативно-фермерських структур можуть бути земельні паї відумерлої спадщини, інші землі, які знаходяться в розпорядженні територіальних громад та земельні паї в

результаті розірвання договору оренди за недотримання, наприклад, умов збереження і підвищення природної родючості ґрунту.

З цих позицій ми акцентуємо увагу на тому, що передумову успішного розвитку сільськогосподарського землекористування слід розглядати у контексті об'єднання всіх наявних на відповідній території земельних паїв у цілісні один або декілька земельних масивів, використовуючи їх на засадах спільної часткової власності на земельні ділянки. Тут мова йде про те, що тільки кооперативна форма господарювання, яка являє собою об'єднання земельних паїв територіальної громади для спільного крупнотоварного виробництва, фермерські господарства є кращою альтернативою організації виробництва і праці.

Стратегія розвитку сільських територій повинна ґрунтуватись не на передачі в оренду земельних паїв, тим більше їх продажі, оскільки це не гарантуватиме можливості безпечного і гідного життя для теперішніх і майбутніх поколінь. Приклад треба брати з Ізраїлю, Японії та інших розвинутих країн [1, с. 75].

Підвалини економічної безпеки криються у тому, щоб кожний власник земельного паю сам працював на ньому на засадах спільної часткової власності.

Саме такий принцип формування земельних і виробничих відносин визначає новий тип землекористування, який за своїм змістом і соціальною спрямованістю відповідає реальним потребам селян, а саме укріпленню соціальної сфери, стабілізації і поліпшенню екологічного стану ґрунтів, зростання вартості земельного капіталу, формування конкурентних переваг землекористування, впровадження технологічних інновацій, створення просторово-територіальних умов для підвищення продуктивності землі і праці, довгострокових цілей щодо його розвитку.

У вітчизняній економічній політиці запорукою успішного, соціально орієнтованого розвитку сільських територій є не агрохолдинги, а сільськогосподарські кооперативи і фермерські господарства, на чолі яких

повинна бути людина з широкою гамою їх ділових якостей: висока ерудиція і професійна компетентність, схильність до лідерства, здатність ефективно діяти в умовах економічного розвитку, комунікабельність, ініціативність, дисциплінованість та ін., які би могли зосередити свої сили, час, енергію та інтелектуальний потенціал на вирішення стратегічних та оперативних завдань розвитку ринкових відносин на селі, формування належної корпоративної культури, ефективного використання земельних, трудових, фінансових та інших ресурсів.

Тобто, мова йде про таку модель розвитку економіки сільських територій, коли на основі диверсифікації господарської діяльності створюється міцна взаємодія всіх суб'єктів виробництва матеріальних благ і послуг на території адміністративно-територіальних одиниць, які були б адаптовані до навколишнього середовища у контексті задоволення потреб селян і всього суспільства.

Отже, однією із найбільш стратегічно привабливих форм господарювання на земельних паях є кооперативи, діяльність яких здійснюється на засадах спільної часткової власності на землю за умови особистої праці на паях кожного з членів кооперативу.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання розроблених теоретичних положень, доведених до рівня пропозицій, придатних до впровадження на практиці в ринкових умовах.

Список використаної літератури:

Гайдуцький П.І., 2003. Аграрний сектор: від реформи до стратегії розвитку. *Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази агропромислового комплексу в Україні*. Київ, ІАЕ УААН, с. 365.

НОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ

Прогнозування економічних процесів є одним із вирішальних наукових чинників формулювання стратегії й тактики суспільного розвитку. Непередбачуваний характер прогнозу пояснюється широким спектром факторів, які на нього впливають. Ймовірний стан розвитку вітчизняних підприємств в середньо- та довгостроковій перспективі на сьогоднішній день надзвичайно підвладний політичній ситуації в країні в умовах ведення військових дій на сході України.

Пізнання економічних явищ в агропромисловому комплексі України та їх аналіз дає змогу уявити певні риси та окреслити окремі вектори розвитку підприємств аграрної сфери. Підприємство має йти в ногу з часом, а краще на декілька кроків попереду й слідувати трендам що не готове до майбутнього не може розраховувати на

Палітра думок стосовно використання методології Форсайту доволі різномантна, однак вона не породжує байдужість. В Україні Форсайт – відносно нове поняття, але спостерігаємо в останніх публікаціях доволі частіші випадки дослідження цієї методології.

Стратегічною метою України на даний момент є підвищення національних стандартів життя і демократичних засад до рівня європейських, що сприятиме вступу нашої країни до ЄС. На даний момент для України існує проблема визначення інтеграційної стратегії розвитку: в якому напрямі повинна розвиватися економіка країни. Вступ до ЄС, інтеграція вітчизняного аграрного ринку у світовий продовольчий ринок передбачають

трансформацію системи підтримки та регулювання розвитку аграрного сектора України. Він є дієвим стимулом здійснення реформ в аграрній та інших галузях економіки.

У сучасних умовах розвитку економіки технології не стоять на місці, та й бізнес вимагає все більшого ступеня інтеграції багатьох управлінських рішень [2, с.134]. Також особливу увагу потрібно приділити питанням адаптування вітчизняного виробництва до умов ЄС і захисту економічних інтересів українських товаровиробників, зокрема сільськогосподарської продукції. Конкуренція завжди сприятиме зростанню загальної ефективності економіки, підвищенню якості товарів і послуг.

Євроінтеграція сприятиме зростанню продуктивності економіки та темпів технологічної модернізації під впливом конкуренції на єдиному європейському ринку та забезпеченню вільного доступу до новітніх технологій, капіталу, інформації.

Досягнення європейських стандартів функціонування аграрного сектора економіки можливе лише за умов визначення базових пріоритетів, здатних забезпечувати синергетичний і кумулятивний ефекти в економічній та соціальній сферах.

Лібералізація доступу української аграрної продукції на ринок ЄС є проблемним питанням. Для прискорення цього процесу. Україні слід здійснити ряд заходів як у сільському господарстві в цілому, так і в окремих його галузях.

Згідно з дослідженням вітчизняних науковців, вірогідність позитивних змін у середньостроковій перспективі, тобто до 2020 року, становить лише 15%, а у довгостроковій перспективі – до 2030 року – лише 3%. Для того, щоб їх досягти, науковці сформували послідовність дій влади і суспільства [1].

Форсайт повинен братися за основу при розробці державних програм та стратегій. Сценарне моделювання, яке використано у форсайті, є найбільш затребуваним сьогодні у світі.

Серед перспективних напрямів процесу адаптації аграрного сектора до вимог європейської аграрної моделі також можна виділити подальше удосконалення цільових програм державної підтримки сільського господарства.

Якщо не розвиватиметься промисловість, сфера обслуговування, не вивільняються люди і не з'являються вищі зарплати, не купуються продукти, – це реальна катастрофа з точки зору майбутніх прибутків. Це признак слабкості держави. Відкриття кордону з країнами ЄС також є своєрідною загрозою, бо українські товаровиробники залишаються незахищеними.

В Україні реформи починаються через інструментарій, а не через базу. Форсайт є інструментарієм, однак для нього немає відповідної бази.

Наразі стратегія розвитку АПК є популізмом, і на превеликий жаль окрім окремих цифр не містить під собою ніякого підґрунтя.

Яку модель економіки нам будувати? Ту, що ми сьогодні маємо, чи та, що має завтра бути? Куди вкладати знання і інтелектуальні фонди?

Тому модель економіки має бути супер сучасною й працювати на випередження. Поки ми вибудуємо стосунки в суспільстві, поки ми підготуємо кадри, ця економіка буде працювати. Перерозподіл доходів в сторону малозабезпечених й обмеження олігархів мусить мати місце. Модель завтрашнього дня є необхідною для наших майбутніх аграріїв, науковців та й для усього суспільства. Основою успішності євроінтеграційних зусиль може стати не квапливість, а виваженість, не прагнення до формального результату, а врахування всієї сукупності реальних обставин і тенденцій, які лягають в основу методології Форсайту.

Список використаної літератури:

1. Згуровський М. Форсайт економіки України: 2015-2030 роки. [Електронний ресурс] Доступно з: <https://www.slideshare.net/dlubkin/20152030>

2. Шевченко Л. Я. Сутність інтегративного обліку та його складові. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 6, Ч. 3. с. 134.
3. Ставська Ю. В., Дмитренко І. А. Переваги та ризики євроінтеграції для АПК України. [Електронний ресурс]. Доступно з: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/2120.pdf>

УДК 336.22

Новосьолова О.С., к.е.н.,

ORCID ID 0000-0002-5225-6353

Херсонський національний технічний університет

м. Херсон

ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬГОСПВИРОБНИЦТВА У ПОЛЬЩІ

Існуючі моделі оподаткування сільського господарства не є універсальними. У розвинених економіках, як правило, оподатковується власність (сільськогосподарські угіддя) та доходи від сільськогосподарського виробництва. Доходи фермерів у країнах ЄС здебільшого обкладаються особистим чи корпоративним прибутковим податком залежно від організаційно-правової форми ведення бізнесу. Водночас існують і податкові системи, у яких застосовуються спеціальні правила нарахування сільськогосподарського податку.

У Польщі систему оподаткування сільського господарства можна поділити на дві складові. Перша - це сільськогосподарський податок, який певною мірою замінює податок на прибуток. Друга - охоплює податок на прибуток, що стягується із певних видів сільськогосподарського виробництва.

Так, у Польщі основним податком, що сплачують фермери, є сільськогосподарський податок, що становить дохід комун. Сільськогосподарський податок був запроваджений у Польщі на зміну земельному податку, який, на думку польських фахівців, так само як і податок на прибуток, стримував розвиток сільськогосподарських підприємств та фермерства. Податкова реформа, що запровадила сільськогосподарський податок, 1984 року мала на меті:

- посилення фіскальної функції;
- збільшення доходів до бюджетів комуни;
- посилення впливу економічних механізмів на сільське господарство;
- розвиток фермерських господарств за рахунок збільшення їх площі;
- досягнення більшої ефективності виробництва та продуктивності праці.

До кінця 2002 року об'єктом оподаткування визначалася площа господарства, тобто сільськогосподарський податок стягувався лише із земель, класифікованих як сільськогосподарські. Всі інші землі оподатковувалися податком на майно. Починаючи з 1 січня 2003 року ставки податку стали залежати від виду земель, які класифікуються відповідно до Реєстру земельних ділянок.

Податок сплачується насамперед власником землі. Оподатковувана база для сільськогосподарського податку включає:

- для сільськогосподарських угідь – кількість фіскальних гектарів, обчислених виходячи з площі, типів та класів ріллі, зареєстрованих у земельному кадастрі, ставки визначаються залежно від податкового регіону;
- для інших земельних ділянок - кількість гектарів.

Для обчислення сільськогосподарського податку використовуються досить складні одноразові ставки, які рідко застосовуються в сучасних податкових системах. Сума податку залежить від коефіцієнту, прийнятого на законодавчому рівні, розмір цього коефіцієнту залежить від ціни жита. Податок обчислюється шляхом множення кількості порівняльних фіскальних гектарів на вартість 2,5 центнерів жита за певний фінансовий рік або кількість звичайних гектарів на вартість 5 центнерів жита. Середня закупівельна ціна жита щороку оголошується органом державної статистики Польщі.

Існує розгалужена система пільг зі сплати сільськогосподарського податку. Наприклад, платники податків можуть отримати податкову знижку на інвестиції, якщо вони витратили гроші на будівництво або модернізацію приміщень для сільськогосподарських тварин. Також платники можуть скористатися зниженою ставкою податку для сільськогосподарських культур, які ростуть у гірських регіонах. У разі стихійних лих голова громади (вогт) може надати пільгу з сільськогосподарського податку або вирішити його взагалі не стягувати залежно від втрат постраждалих господарств. Від сільськогосподарського податку може бути звільнені за землі, виділені під нове господарство, або на розширення вже існуючої ферми площею не більше 100 га, або для сільськогосподарських угідь, які раніше не використовувалися.

Певні види сільськогосподарського виробництва оподатковуються податком на прибуток. Вони включають: вирощування рослин у теплицях та нагрітих пластикових тунелях, вирощування грибів та міцелію, рослин «in vitro», розведення та вирощування курей, птахівництво, розведення та вирощування тварин на хутра та лабораторних тварин, вирощування дощових червів, ентомофагів, шовкопрядів, бджільництво, інше розведення та вирощування тварин за межами сільського господарства.

Те яким саме податком - сільськогосподарським або податком на прибуток (спеціальні розділи для сільськогосподарського виробництва) – залежить від обсягів діяльності. Перший критерій, який використовується для визначення - це наявність (або відсутність) відповідної діяльності у Додатку 2

до Закону про податок на прибуток. Якщо платник податків вищує або виробляє продукцію, не перелічену в Додатку, можна припустити, що він займається землеробством, а не спеціальним видом сільськогосподарського виробництва. Однак якщо обсяги діяльності, яку здійснюють платники податків перевищує значення, наведені в Додатку, то платник податку повинен оподатковуватися податком на прибуток. Податок на прибуток обчислюється відповідно до прогресивної схеми за двома ставками: 18%, 19% та 32% (Слезак-Матусевич Дж., 2018, с. 56). Ставка залежить від того, який підхід обере платник: сплату податку з реального доходу або на так звану оціночну одиницю доходу (орієнтовний дохід).

Список використаної літератури:

1. Szlęzak-Matusiewicz, J., 2018. Taxation of Agriculture in Poland and Other EU Countries. *Management International Conference*, Bled, Slovenia, 30 May-2 June 2018.

УДК 338.2

Гайбура Ю. А. к.е.н., доцент

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-2267-4968>

Подільський державний аграрно-технічний університет

МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Як відомо, фінансові результати суб'єктів господарювання відображають ефективність господарювання підприємства за всіма напрямками

його діяльності, а саме виробничим, збутовим, постачальницьким, фінансовим, інвестиційним. Вони є основою економічного розвитку підприємства та зміцнення його фінансових відносин з партнерами. В ринкових умовах діяльність сільськогосподарських підприємств спрямована на отримання максимально можливої економічної вигоди, що знаходить свій прояв у фінансових результатах (Гайбура Ю. А., 2018, с. 101–105).

Однією з причин виникнення кризової ситуації в аграрних підприємствах є низький рівень системи управління фінансовими результатами через неусвідомлення керівниками механізму цього управління, тобто складових цієї системи, послідовності дій, недооцінки чинників, що впливають на якість процесу управління, а головне – інструментарію системи управління фінансовими результатами. Саме некваліфіковані та помилкові дії менеджерів зумовлюють негативний фінансовий стан і навіть банкрутство аграрних підприємств (Чернецька О. В., 2014, с. 136–139).

Ефективність управління фінансовими результатами значною мірою залежить від організації управлінської роботи. Характер дій з організації управління визначає особливості організаційного механізму підприємства, що являє собою систему методів, способів і прийомів формування та регулювання відносин об'єкта з зовнішнім та внутрішнім середовищем.

Формування фінансового результату в сільськогосподарських підприємствах відбувається за рахунок здійснення основної операційної діяльності, яка являє собою сільськогосподарську діяльність, націлену на виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції та біологічних активів рослинництва та тваринництва. Це задає специфічні вимоги до організації і методики формування фінансових результатів аграрних підприємств (Добрунік Т. П., 2016, с. 76–83).

Методика управління фінансовими результатами сільськогосподарських підприємств, складається з трьох етапів:

1. Визначення фінансового результату та оцінка поточного стану підприємства і його можливих змін порівняно з попереднім звітним періодом.

2. Визначення причин, що зумовили зміни фінансового становища підприємства.

3. Розробка програми дій на майбутнє.

Завданням першого етапу є визначення динаміки показників і припустимого рівня зниження фінансових коефіцієнтів. Так, переоснащення виробництва потребує інвестиційних вкладень, що в більшості випадків перевищують фінансові можливості підприємств. На фінансування капітальних витрат крім прибутку і довгострокових кредитів можуть бути використані короткострокові кредити, кредиторська заборгованість, що, як правило, призводить до зниження показників ліквідності й фінансової стійкості. Прийняття виваженого управлінського рішення щодо розподілу і використання прибутку вимагає проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства із застосуванням таких показників, як обсяги продажу, прибуток, собівартість продукції та інші, що всебічно відображають стан і розвиток діяльності суб'єкта господарювання.

Другий етап методики управління фінансовими результатами передбачає встановлення не тільки причини проблем, а й склад успіхів. Важливо визначити, в якій галузі лежать ці причини, які тактичні дії підприємства або зміни зовнішнього середовища призвели до них (непродумане планування обсягів виробництва, прорахунок в маркетинговій діяльності та неможливість збуту продукції, підвищення цін постачальниками тощо).

На третьому етапі приймають оптимальне рішення щодо подальшого розвитку підприємства. Залежно від ситуації, комбінації тактичних управлінських рішень можуть змінюватись. У періоди зниження прибутковості (через сезонний спад попиту тощо) важливого значення набуває посилення контролю управління оборотним капіталом (виробничих запасів, своєчасність постачань комплектуючих запасних частин тощо) і визначення припустимої величини капітальних вкладень. Скорочення оборотних активів (з дотриманням необхідних для виробництва обсягів) вимагає створення

додаткового резерву засобів для технологічного забезпечення виробничої діяльності, фінансування капітальних вкладень чи прискорення постачання від дебіторів-продавців.

Система управління фінансовими результатами є індивідуальною для кожного підприємства, що зумовлено потребою врахування особливостей його фінансово-господарської діяльності та специфіки ринкового середовища її реалізації. Тому актуальним є розробка та реалізація менеджерами дієвих управлінських заходів, спрямованих на оптимізацію величини фінансових результатів, забезпечення сталого зростання прибутковості та економічного розвитку підприємства у довгостроковій перспективі його діяльності з використанням спеціального інструментарію системи управління фінансовими результатами.

Список використаної літератури:

1. Гайбура Ю. А., 2018. Моніторинг фінансових результатів: сутність і підходи. *Причорноморські економічні студії*, 28/2, с. 101 – 105.
2. Чернецька О. В., 2014. Інструментарій системи управління фінансовими результатами аграрних підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 8/2, с. 136–139.
3. Добрунік Т. П., 2016. Особливості управління фінансовими результатами аграрних підприємств. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 5-1 (05), с. 76–83.

Berezivskyy Z. P., Ph D, Associate Professor

ORCIDID: 0000-0001-5731-1377

Berezivska O. Y., Ph D.

ORCIDID: 0000-0001-6892-6238

Lviv National Agrarian University

Lviv

METHODOLOGY OF SCIENTIFIC RESEARCH OF THE LEVEL OF CATTLE-BREEDING PRODUCTION IN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Cattle breeding is an important branch of agriculture in Ukraine, as it provides for the production of both valuable food products and raw materials for the processing industry as well as organic fertilizers for crop production. Unfortunately for a long time, it is in a deep crisis due to the constant reduction of the number of livestock, reduction of its productivity and volumes of production. Such deterioration brings significant losses to both agrarian enterprises and the efficiency of the industry as a whole, which in turn leads to a significant reduction in the volume of livestock products in the diet of the Ukrainian population.

The problems of the cattle breeding are constantly in the field of economic science. In particular, certain issues of production of cattle breeding in the conditions of different forms of ownership and management were reflected in the researches of Ukrainian economists (Z. Berezivskyy, 2005; Z. Berezivskyy and O. Berezivska, 2014; Z. Berezivskyy and P. Berezivskyy, 2000; M. Prysiazhniuk, M. Zubets, P. Sabluk and V. Messel-Veselyak, 2011 and others).

Some of the theoretical and methodological problems associated with the production of cattle breeding products in agricultural enterprises are still require further and in-depth elaboration. This confirms the urgency, novelty and necessity to carry out a scientific study of the given problem.

The methodology of the research the level of production of cattle breeding is based on the use of methods that allow determining the connection between factors and results, set normative indicators and estimate the state of production in a complex way (Kovalchuk and Moiseev, 2012). The content of the comparison method is based on the fact that some of the phenomenon is characterized comparison of the reported economic indicators with the plans or indicators of advanced enterprises. This helps to revealed unused reserves and production opportunities.

Mathematical methods which allow finding the best among the possible results, in which the maximum effect is achieved due to the most expedient use of available production resources, are used for optimal planning of production processes

These methods solve the problems of efficient use of various production resources, increase the volume of production of cattle breeding products, and establish the maximum volumes of production in conditions of limited production resources.

The reduction of cattle breeding production is the result of a significant economic crisis in Ukrainian economy. Although the agrarian reform carried out in general gave tangible results, but the positive trends were different depending on the forms of management.

We observe a slight reduction in the production of cattle breeding products per unit of land, which may become a negative phenomenon in the further development of domestic agricultural production.

Today, it becomes more profitable to produce crop production and sell it without conversion into cattle breeding. There is also an alarming fact such as the absence of many farms in the repair group of animals for the cultivation of first-born cows, which does not provide, in accordance with the requirements of the ability to complete a herd in order to update it.

The basis of raising the level of cattle breeding production is the use of advanced modern technologies. The earlier developed technologies of cattle

breeding production are not adapted to new economic conditions, their significant drawback is the unprofitable spending of resources at low animal productivity. Therefore, the main way of raising the level of cattle breeding production should be to improve economic conditions in the industry, to preserve and increase the current stock of livestock, in particular cows, and to increase the productivity of animals, in particular at the expense of new, more productive breeds of livestock.

References

- Berezivskyy, Z. P. 2005. Economic mechanism of formation of production costs in cattle breeding. Lviv: Ukrainian technologies.
- Berezivskyy, Z. P. and Berezivska, O. Y. 2014. Situation and prospects for economic development agroindustrial complex of Lviv region. *Agrarian economy*, V. 7. (1–2), pp. 54–59.
- Berezivskyy, P. S. and Berezivskyy, Z. P., 2000. Cattle breeding subcomplex of the AIC of Lviv region: state, problems and ways of development. Lviv: Ukrainian technologies.
- Kovalchuk, V. V. and Moiseev, L. M., 2005. Fundamentals of scientific research. Kyiv: Professional.
- Prisyazhnyuk, M. V., Zubets, M. V., Sabluk, P. T., Mesel-Veselyak, V. Ya., 2011. Agrarian sector of Ukrainian economy (state and prospects of development). Kyiv: NSC IAE.
- Berezivskyy, Z. P. and Berezivska, O. Y. 2016. Improving Forms of Agricultural Enterprises in Market Relations. *Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles*, pp.43–46.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР

Першочергове значення в Україні надається розвитку виробництва зерна як складової частини зернопродуктового підкомплексу.

Вивчення поточної ситуації, що склалася в зерновій галузі, свідчить про те, що сьогодні потребує вирішення проблема забезпечення сталості виробництва продовольчого зерна пшениці високої якості, підвищення його конкурентоспроможності та прибутковості (Компанієць В.О., 2015, с. 81). Це є невід'ємними складовими ефективного виробництва.

Хмельницька область є одним з основних регіонів – виробників зерна в Україні. За своїми природно-кліматичними умовами, родючістю ґрунту, географічними характеристиками Хмельницька область повністю відповідає умовам вирощування зернових культур.

Ефективність виробництва як економічна категорія відображає дію об'єктивних економічних законів, яка виявляється в результативності виробництва (Мацибора В.І., 1994, с. 75]. Ефективність показує кінцевий корисний ефект від застосування засобів виробництва та живої праці, а також сукупних їх вкладень.

Розвиток виробництва зерна в значній мірі визначається розміром площі, урожайністю зернових культур та структурою валових зборів (табл. 1). Розмір посівних площ зернових культур в сільськогосподарських підприємствах Хмельницької області майже не змінився за досліджуваний період, а валовий збір і урожайність зросли в 2 рази, що свідчить про зростання ефективності виробництва зернових культур. За даними ТОВ «Оболонь-Агро» спостерігається

така ж ситуація: зростання площі посіву зернових культур, валового збору і урожайності.

Таблиця 1

Динаміка посівних площ, урожайності і валового збору зернових культур

Роки	Хмельницька область			ТОВ «Оболонь-Агро»		
	Посівні площі, тис. га	Валовий збір, тис. т	Урожайність, ц/га	Посівні площі, га	Валовий збір, ц	Урожайність, ц/га
2016	538,1	3085,5	57,7	6334	299897	47,3
2017	551,2	3421,4	62,2	5800	370024	63,8
2018	576,1	3861,0	67,2	6809	382693	56,2
2018 р. у % до 2016 р.	101,2	в 2,2 р.	в 2,1 р.	107,5	127,6	118,8

Джерело: розраховано за матеріалами Головного управління статистики у Хмельницькій області

Економічна ефективність виробництва характеризується системою таких показників, як собівартість продукції, ціна реалізації 1 ц, прибуток на 1 га посівної площі, на 1 ц зерна, рівень рентабельності виробництва зерна.

Економічну ефективність виробництва зернових культур дослідили на прикладі ТОВ «Оболонь-Агро» Чемеровецького району Хмельницької області за три останні роки.

Таблиця 2

Економічна ефективність виробництва зернових культур в ТОВ«Оболонь-Агро» Чемеровецького району Хмельницької області

Показники	Роки			Відношення 2018 р. до 2016 р.,% (+,-)
	2016	2017	2018	
Обсяг реалізації зернових і зернобобових культур, ц	310316	330264	347589	112,0
Виручка від реалізації зернових і зернобобових культур, тис. грн.	108889,9	146273,9	181928,1	167,1
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	78612,2	113247,5	126576,2	161,0

Ціна реалізації 1 ц, грн.	350,9	442,9	523,4	149,2
Прибуток від реалізації продукції – всього, тис. грн.	30277,7	33027,7	55351,9	182,8
в т.ч. в розрахунку на:				
– 1 га посіву, грн.	4780,2	5694,4	8129,2	170,1
– 1 ц продукції, грн.	101,0	89,3	144,6	
– 1 грн. виробничих витрат	0,314	0,317	0,423	134,7
Рівень рентабельності, %	38,5	29,2	43,7	5,2

Джерело: розраховано за матеріалами ТОВ «Оболонь-Агро»

За досліджуваний період можемо спостерігати значне зростання економічної ефективності виробництва зернових культур у ТОВ «Оболонь-Агро» Чемеровецького району Хмельницької області, про що свідчать такі вартісні показники. Повна собівартість реалізованих зернових культур зросла на 61,0 %; прибуток зріс на 82,8 %. Ціна реалізації 1 ц зерна зросла на 49,2 %.

Найбільш негативним явищем у сучасній економічній ситуації для товаровиробників є стрибкоподібні коливання цін і прибутків. Тому сільськогосподарські підприємства не можуть ефективно планувати власне виробництво і мають резерви для підвищення показників ефективності.

Для збільшення виробництва продукції та підвищення її ефективності необхідно впроваджувати інтенсивний шлях розвитку за рахунок додаткових вкладень на одну й ту ж площу посіву. Основними напрямками збільшення зернових культур є розширення посівних площ, вдосконалення структури посівів, підвищення врожайності за рахунок сортооновлення, оптимального внесення добрив, захисту рослин від шкідників, хвороб, бур'янів, скорочення витрат продукції під час збирання врожаю.

Список використаної літератури:

1. Грідін О.В., 2017. Зернопродуктовий підкомплекс України: сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку. Актуальні проблеми інноваційної економіки, 1, с. 21–27.

2. Компанієць В.О., Солодушко М.М. та Кулик А.О., 2015. Економічна ефективність вирощування сучасних сортів пшениці озимої в умовах північного степу України. Вісник ПДАА, 4, с. 81–85.

3. Мацибора В.І., 1994. Економіка сільського господарства : [підручник] К., Вища школа., 415 с.

СЕКЦІЯ 3.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СВІТОВОГО РИНКУ ЙОГО ПРОДУКЦІЇ

У структурі обсягів міжнародної торгівлі, які щорічно зростають і нині сягають близько \$17,7 трлн, 8,5% припадає на продовольчу продукцію. За останні 10 років обсяги світової торгівлі агропродовольчою продукцією зросли загалом у світі майже в 1,5 раза до \$1,5 трлн. у зв'язку із збереженням тенденції збільшення населення та рівня доходів у багатьох країнах. Якщо аналізувати в динаміці основну структуру світової торгівлі продовольством за критерієм найбільш швидкого зростання темпів експорту окремих його видів, то лідерами на ринку є наступні товарні позиції: вершкове масло та інші жири і масла, отримані з молока; риба і рибні продукти консервовані; харчові продукти; фрукти і горіхи, свіжі або сушені; цукор, патока і мед; насіння і плоди олійних культур; шоколад; м'ясо великої рогатої худоби, свіже, охолоджене або заморожене; овочі та інші продовольчі товари (*Світовий ...2019*).

Об'єктивна ситуація на ринках сільськогосподарської і продовольчої продукції світу та динамічні зміни у навколишньому природному середовищі в сторону погіршення його якості зумовлюють відповідну реакцію сільського господарства, яка проявляється у формуванні відповідних тенденцій зміни напрямів його розвитку. До основних з таких тенденцій у світовому сільському господарстві належать:

- інтенсивне підвищення рівня біологізації сільськогосподарського виробництва та рівня екологічної безпечності і органічності його продукції. У органічному світовому сільському господарстві зайнято: в Європі - 5,1 млн. га, Північній Америці - 1,5 млн. га, Латинській Америці - 4,7 млн. га, Австралії та Океанії - 10,6 млн. га. У Європі частка земель, переведених на органічне землеробство, збільшилася в результаті поступового та неухильного проведення, починаючи з 1993 року, Спільної політики ЄС щодо підтримки фермерів на підготовчому етапі переходу від традиційних технологій до органічного агровиробництва. Таким чином середні показники відведення земель під органічним виробництвом у країнах ЄС досягли рівня 4%, в тому числі, у Австрії та Італії - 8%, Швеції (є лідером у Європі) – 12 %. У Швейцарії даний показник перевищує 10% (Левкіна Р.В та Нікітіна О.М., 2016, с.9.);
- поширення практики вирощування покривних культур, що сприяє поліпшенню стану ґрунтів, раціональному використанню поживних речовин і поглинанню вуглецю і є одним із способів вилучення вуглецю (CO₂) з атмосфери. У наступному десятилітті очікується поява більшого числа приватних компаній або державних програм стимулювання, готових платити фермерам за утримання вуглецю в ґрунті. За оцінками, глобальний ринок CO₂ вже становить понад 160 млрд. доларів, оскільки все більше підприємств і країн прагнуть компенсувати викиди за допомогою методів секвестрації (Названо...2020);
- розвиток мікробіологічного землеробства. Мікроорганізми, такі як бактерії, гриби і віруси мають реальний потенціал для великих інновацій в сільському господарстві. До 2022 року обсяг ринку сільськогосподарських мікроорганізмів становитиме \$6 млрд. (Названо...2020);
- застосування технологічних підходів, які в цілому можна окреслити як гіперточність, мета якої - максимізувати прибуток, використовуючи лише ті ресурси, які необхідні культурі для досягнення максимальної врожайності. За словами сільськогосподарського футуриста Джека Улдріча¹, «це оптимізоване

¹ (Jack Uldrich)

вирощування сільськогосподарських культур, коли кожне насіння посіяно на оптимальній глибині. Рослина отримує рівно стільки води, скільки їй дійсно необхідно і лише ті ресурси, які їй абсолютно потрібні для збільшення врожайності» (Названо...2020);

В цілому, наведені тенденції сільського господарства у тій чи іншій мірі характерні і для України. Стійке зростання світового ринку продовольства відкриває досить значні перспективи для розвитку вітчизняного аграрного сектору економіки та збільшення експорту його продукції. Але специфіка характеру розвитку українського сільського господарства зумовлює його ще одну тенденцію - нішевізацію. Вона дозволяє виробникам значно диверсифікувати свою діяльність, що можна розцінювати двояко: як відповідь на загострення конкурентного протистояння між двома полярними групами малих і великих (типу агрохолдингів) виробників сільськогосподарської продукції, а також як реакцію на динамічні зміни клімату і, відповідно, умов для вирощування сільськогосподарських культур, що автоматично впливає і на умови ведення тваринництва. Причому, ця нішевізація може здійснюватись у різних напрямках, основними з яких є: освоєння технології вирощування нових, нетрадиційних культур; освоєння виробництва нової, нетрадиційної сільськогосподарської і продовольчої продукції; освоєння вирощування традиційних культур та виробництва традиційних видів продукції за новими, нетрадиційними технологіями, наприклад, виробництво органічної чи екологічної продукції, вирощування культур на енергетичні цілі.

Список використаної літератури:

Левкіна Р. В., Нікітіна О. М., 2016. Світові тенденції розвитку органічного сільського господарства. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, 17, с. 8-17.

Названо ключові тенденції у збереженні сталого сільського господарства в світі. 2020. Доступно: <<https://superagronom.com/news/9355-nazvano-klyuchovi-tendentsiyi-u-zberejenni-stalogo-silskogo-gospodarstva-v-sviti> > [Дата звернення: 05 Травень 2020].

Світовий ринок аграрної продукції — тенденції та зміни пріоритетів. 2019. Доступно: <<http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/13543-svitovyi-rynok-ahrarynoi-produktsii-tendentsii-ta-zminy-priorytetiv.html> > [Дата звернення: 17 Березень 2020].

УДК 330.341.

Мовилэ Ирина, д.э.н, доцент,

Зав. лабораторией научно-методических исследований в экономике
Бельцкий государственный университет им. Алеку Руссо, Молдова

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВЫ

Молдова является преимущественно аграрной страной с климатическими условиями и почвами, благоприятными для развития органического сельского хозяйства. Плодородные черноземы составляют 75% общей площади земель сельскохозяйственного назначения страны. Выращивание столового винограда и винограда для вина является традиционным в Центральной и Южной Молдове, где преобладают эти культуры. Фруктовые сады и виноградники занимают примерно 12% общей площади сельскохозяйственных земель. Сельское хозяйство и пищевая промышленность страны формируют 32% валового национального продукта.

65% общего объема сельскохозяйственной продукции идет на экспорт. Более 40% трудоспособного населения занято в сельском хозяйстве (*Possibilities...2019*).

Одной из наиболее положительных тенденций развития молдавского сельского хозяйства является повышение уровня органичности его продукции. Органическое сельское хозяйство признано государством как перспективная отрасль. Главный толчок в развитии органического сельского хозяйства имел место в 2000г., когда правительство утвердило Национальную концепцию развития органического сельского хозяйства, а также План действий по ее реализации. Следующим шагом стало принятие в 2005 г. Национального закона об органическом сельском хозяйстве №115 / 205. С тех пор площадь земель, занятых под органическое сельское хозяйство, увеличилась с 168 га более чем в 150 раз и включает земли переходного периода и не включает территории, на которых ведется сбор дикорастущих растений. 73% органических сельскохозяйственных угодий - сельскохозяйственные пахотные земли и 24% - органические фруктовые сады и виноградники. Очень незначительную долю составляют площади для выращивания кормовых культур, под многолетними луками или для выращивания овощей. Существуют многочисленные малые частные органические хозяйства, преимущественно смешанного типа, выращивающие овощи, лекарственные травы, производящие мед и т.д., но по большей части органические земли используют крупные частные компании, обрабатывающие от нескольких сотен до двух тысяч гектаров, с участками под каждую отдельную культуру до 50 -60 гектаров. Главными распространенными культурами органического сельского хозяйства являются коммерческие сельскохозяйственные культуры - пшеница, кормовой ячмень, кукуруза и соя. Органическое животноводство развито не очень хорошо, здесь существует лишь около 10 сертифицированных органических хозяйств по выращиванию крупного рогатого скота. Основными экспортными товарами являются зерновые и масличные культуры, фрукты (концентраты и полуфабрикаты) и эфирные

масла. Производство органического вина имеет большой потенциал, который фактически еще не реализован. Также хорошие перспективы имеет выращивание органического столового винограда, поскольку местные сорта устойчивы к заболеваниям. Еще в 2011 г. Министерство сельского хозяйства и пищевой промышленности Молдовы ввело национальный логотип органической продукции. Развитие органического сельского хозяйства в Молдове поддерживается несколькими проектами ЕС, проектами отдельных стран ЕС и США. Однако важнейшим фактором является поддержка сбыта продуктов органического производства на внутреннем рынке, который все еще очень слаб. Ставки выплат на гектар сравнительно низкие и поэтому развитие органического сельского хозяйства мотивируется не субсидиями в расчете на один гектар, а субсидиями на продукцию. Возможность экспортировать органическую продукцию по более высокой цене также является важной движущей силой молдавского органического сельского хозяйства.

Еще одним важным направлением развития современного сельского хозяйства Молдовы является его диджитализация. В Республике Молдова есть все необходимые предпосылки для успешного внедрения цифровых технологий в сельском хозяйстве. Здесь считают, что чтоб сельское хозяйство страны оставалось конкурентоспособным на региональном и глобальном уровнях, оно должна иметь возможность внедрять последние инновации и технологии в сельском хозяйств. Диджитализация отрасли на уровне предприятия позволяет управлять технологическими процессами благодаря платформе Storіo, метеостанции и беспилотникам, при этом - отслеживать расход топлива, состояние почвы и все процессы, которые могут повлиять на производство.

Важной тенденцией в сельском хозяйстве является также развитие экспортного направления. По итогам 2018 года, Республика Молдова занимает второе место среди стран СНГ, которые имеют наибольшую долю во внешнеторговом обороте сельскохозяйственной продукции из Украины (15,0%).

ТОП 5 товарных позиций импорта из Республики Молдова за 2018 год.): вина (\$ 7,4 млн / 7,9 тыс. тонн); спирт (\$6800000 / 4,3 тыс. тонн); плоды, орехи и цедра (\$2500000 / 5,7 тыс. тонн); меласса (\$1600000 / 25,5 тыс. тонн); шкуры крупного рогатого скота, овец, ягнят и др. животных (\$1600000/959 тонн) (*Направления...2019*).

Таким образом, можно констатировать факт расширения диверсификации направлений развития сельского хозяйства Республики Молдова, основными из которых являются повышение уровня его органичности, диджитализации и доли экспорта в общем объеме производимой продукции.

Список использованных источников:

1. Направления международного сотрудничества – Республика Молдова. 2019. Доступно: <<https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/mizhnarodne-spivrobitnictvo/dvostoronnya-spivpracya/moldova> [Дата обращения: 05 Май 2020].
2. Possibilities Of State Support. 2019. Доступно: <https://ukraine.fibl.org/fileadmin/documents-ukraine/Possibilities_Of_State_Support.pdf [Дата обращения: 05 Май 2020].

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Фермерські господарства є найчисельнішим сектором сільськогосподарських товаровиробників, який попри низку проблем довів свою спроможність розвиватися та зайняв індивідуальну нішу в аграрному виробництві. Певною мірою сировинний експортоорієнтований шлях сільського господарства перешкоджає перспективному розвитку сімейного фермерства та пригнічує його конкурентну позицію. Така ситуація суперечить концепції багатофункціональності сільського господарства, яка є методологічною основою формування стратегій для аграрного сектору в Європейському Союзі та в розвинених країнах світу.

Ключовою перешкодою ефективного та конкурентоспроможного господарювання фермерських господарств є незначні земельні наділи, що ускладнює використання потенційних можливостей приватного сектору аграрної економіки. Тому зменшення кількості фермерських господарств останніми роками, за одночасного збільшення розмірів їхнього землекористування, є проявом об'єктивних економічних законів – переваг великих агрогосподарств і концентрації виробництва в сільському господарстві. Розшарування структури землекористування на користь великих фермерських господарств, які мають ознаки великомасштабного виробництва, вказує на орієнтацію цих суб'єктів агробізнесу на загальні тенденції розвитку сільського господарства та зовнішньоекономічну політику держави. Зменшення частки господарств та площі землекористування у діапазоні груп

фермерських господарств до 20 га свідчить про проблеми у сегменті сімейного фермерства (Гнатишин Л. Б., 2018, с. 136-137). Попри зміни у законодавстві, державі так і не вдалося сформувати і запустити дієвий механізм трансформації особистих селянських господарств у сімейні ферми, що би забезпечило легалізацію діяльності для інституційного захисту останніх.

Забезпечення агрохолдингами надходження валюти від експорту зерна та насіння олійних культур, виконання ними бюджетоутворювальної функції є передумовою недостатньої уваги до проблем фермерських господарств з боку держави. Реалізація взаємовідносин між державою та фермерськими господарствами здійснюється через слабкий інституційний механізм. Недосконале законодавство є причиною недостатнього державного впливу та регулювання процесів у середовищі фермерських господарств. Це посилює соціальне розшарування на селі, призводить до витіснення фермерських господарств із конкурентної боротьби, занепаду сільських територій, посилення трудової міграції, особливо на прикордонних територіях. Відтак, суспільні блага, що повинні створюватися у процесі сільськогосподарського виробництва (продовольча безпека держави, соціально-економічні умови існування сільського населення, відтворення селянства, підтримання екологічної рівноваги та агроландшафтів, збереження біорозмаїття), продукуються недостатньо (Жигулін О. А., 2016).

Незважаючи на чинник високої мотивації до праці, приватна власність на засоби виробництва і результати праці не забезпечила фермерським господарствам гарантію високої продуктивності й конкурентоспроможності. Наслідком галузевого дисбалансу і диспаритету цін в аграрній сфері є не надто привабливі показники операційної діяльності фермерських господарств, що гальмує їх розвиток та інтеграцію в організований ринок. Сьогодні та тлі економічної та політичної нестабільності умови кредитування є мало привабливими для фермерів. Тому фермерський уклад, порівняно з іншими організаційно-правовими формами в сільському господарстві, досі залишається низько технологічним та інвестиційно не привабливим.

Наслідком цього є низький рівень модернізації та інноваційності фермерської моделі, що своєю чергою унеможлиблює виробництво аграрної продукції із високою доданою вартістю, яка може бути конкурентоспроможною на внутрішньому та зовнішньому ринках (Кошкалда І. В., 2019, с. 86-87).

Зазначені обставини є ознакою орієнтації фермерських господарств виключно на місцеве і регіональне продовольче забезпечення. Переважання в них рослинницької спеціалізації зумовлене швидшим оборотом капіталу та швидшою окупністю інвестицій у відтворювальному циклі. Окрім цього, проблема створення нових ферм актуалізувалась через обмеженість вільних земельних угідь, адже законодавством не передбачено чіткого порядку отримання земельних ділянок для започаткування сімейних фермерських господарств.

Незважаючи на нарощування виробництва, фермерські господарства не демонструють суттєвого вкладу у загальнодержавне виробництво аграрної продукції. Неспроможність формувати великі партії готової продукції, проблеми із зберіганням продукції та логістикою спонукають фермерів до налагодження каналів збуту через посередників. Навіть реалізація нішевої чи органічної продукції через сертифікованих трейдерів суттєво знижує прибутки фермерів, що унеможлиблює досягнення ними вищого рівня конкурентоспроможності.

Список використаної літератури:

1. Гнатишин Л. Б. 2018. Виробничий потенціал фермерських господарств: монографія. Львів: Сполом, 404 с.
2. Жигулін О. А. 2016. Управління конкурентоспроможністю підприємств аграрної сфери: монографія. Ніжин, 328 с.
3. Кошкалда І.В., Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. 2019. Інноваційно-інвестиційний шлях відтворення виробничого потенціалу як фактор впливу на конкурентоспроможність фермерських господарств. *Аграрна економіка*. 12, 1–2, С. 82–91.

ЛОГІСТИЧНИЙ АУТСОРСИНГ НА ЗЕРНОВОМУ РИКУ УКРАЇНИ

Для сучасного етапу розвитку логістики характерним є розвиток аутсорсингу як методу зосередження ресурсів підприємства на основній діяльності з делегуванням непрофільних функцій щодо забезпечення безперебійної діяльності окремих систем спеціалізованим компаніям на тривалий термін.

В аутсорсинг у міжнародній практиці передають такі функції: складування – 73,7 %; зовнішнє транспортування – 68,4 %; оформлення вантажів/платежів – 61,4 %; внутрішнє транспортування – 56,1 %; консолідація вантажів/дистрибуція – 40,4 %; пряме транспортування – 38,6 % [1].

Досвід Європи засвідчив, що розвиток інфраструктурних можливостей логістики спричинив зміни способів і форм взаємодії суб'єктів логістики і це дало змогу розповсюджувати мережеві організаційні форми бізнесу, віртуалізацію логістичних процесів, використання електронного документообігу, електронних платежів тощо. Якісні зміни інформаційної інфраструктури розширили спектр використання управлінського інструментарію, що отримало назву концепції *PL (Party Logistics* – сторона логістики). Ця концепція ґрунтується на ступені залучення інших компаній для розв'язання бізнес-задач в інтересах і від імені замовника логістичних послуг. Операторів логістичних послуг в ЄС поділено на п'ять типів: *1PL, 2PL, 3PL, 4PL, 5PL* [1]. Чим вищий рівень *PL*, тим більше логістичних функцій делеговано посередникам.

В Україні практично відсутні *4PL*- і *5PL*-оператори логістичних послуг, що пов'язано з нерозвинутістю логістичного аутсорсингу. Зокрема в державі 89 % ринку аутсорсингу складають транспортні послуги, 8 % – зберігання і лише 3 % – експедиція та управління ланцюгами постачань [2, с. 138]. У розвитку *4PL*- і в перспективі *5PL*-операторів логістичних послуг ми вбачаємо шлях підвищення ефективності високопотужних підприємств зернопродуктового підкомплексу АПК за рахунок створення системи логістичного обслуговування.

Для високопотужних підприємств цього підкомплексу АПК питання логістичного аутсорсингу в системі зберігання зерна не актуальне, оскільки у їх розпорядженні є власні елеваторні потужності. Однак для більшості таких підприємств актуального значення набуває реконструкція зернозберігаючих потужностей з урахуванням індивідуальних умов транспортного сполучення та введення в експлуатацію відповідного обладнання для забезпечення технологічної єдності транспортно-складського процесу. Приймальні пристрої елеваторів повинні бути адаптовані до більш габаритних і значно потужніших транспортних засобів, ніж це було в часи здачі цих підприємств в експлуатацію. Екстенсивний розвиток зернозберігаючих потужностей необхідно здійснювати за рахунок введення в експлуатацію вертикальних силосних місткостей.

Оцінюючи міжнародні реалії функціонування логістичних систем на ринку зерна і продукції його переробки, слід вказати на значну роль кооперативів у логістичному забезпеченні функціонування сільськогосподарських виробників. Так, у країнах Європейського Союзу кооперативи, що займаються гуртовою закупівлею засобів виробництва з наступним постачанням їх у господарства своїх членів, складають другу за чисельністю групу після заготівельних, переробних і збутових кооперативів безпосередньо сільськогосподарської продукції. Зокрема у Фінляндії Центральне галузеве постачальницьке об'єднання фінської сільськогосподарської кооперації постачає сільськогосподарським

товаровиробникам близько 60 % засобів виробництва [3, с. 11–12], у тому числі до 40 % технічних засобів і пального [4, с. 67]. У Швеції на частку постачальницько-збутової діяльності припадає близько 30–35 % усього обороту фермерської кооперації. Кооперативи постачають основну частину необхідних фермерам добрив, насіння, комбікормів, пального та мастильних матеріалів, 13 % тракторів, 43 % комбайнів, 35–60 % іншої землеобробної та збиральної техніки. Усього вони забезпечують близько 60 % поставок засобів виробництва [5].

Значних успіхів у забезпеченні сільськогосподарського виробництва досягли польські, німецькі, французькі та голландські кооперативи. У Німеччині вони постачають 36 % машин та обладнання, до 40 % комбікормів, 44 % пального, близько 50 % добрив і кормів. У Франції за посередництва кооперативів постачається дві третини насіння зернових, близько 50 % добрив і кормів, а в Нідерландах частка кооперативів у постачанні фермерських господарств інвентарем складає 75 %, комбікормами – 53 %, мінеральними добривами й засобами захисту рослин – 60 % [5]. Значних успіхів у кооперації логістичних функцій у зерновиробництві досягнуто також у США, Великобританії, Канаді, Швейцарії тощо і цей досвід вартий уваги для вивчення і використання українськими малопотужними виробниками зерна.

Таким чином, у розвитку *4PL*- і в перспективі *5PL*-операторів логістичних послуг в Україні ми вбачаємо шлях підвищення ефективності високопотужних підприємств зернопродуктового підкомплексу АПК. Предметний розгляд аутсорсингу на світовому ринку зерна виявив значну роль кооперативів у ресурсному забезпеченні функціонування дрібних сільськогосподарських виробників.

Список використаної літератури:

1. Колодійчук В. А. Ефективність логістики зерна та продуктів його переробки : монографія. Львів : Український бестселер, 2015. 574 с.

2. Тарнавська Н. П., Сивак Р. Б. Організаційні та інфраструктурні передумови створення міжнародного логістичного центру. Бізнес-Інформ. 2013. № 13. С. 29–35.
- 3 Досвід Канади та країн ЄС у сфері політики з підтримки розвитку сільсько-господарських обслуговуючих кооперативів : аналіт. дослідж. / [В. Бондарчук, Дж. Алколей, Л. Молдован та ін.] ; за ред. С. Курдицького. К., 2011. 91 с.
4. Смоленюк А. П. Обслуговуюча сільськогосподарська кооперація: теорія і практика. Інноваційна економіка. 2012. №2 (28). С. 64–68.
5. Собчишин В. М. Державне регулювання логістичного управління закупівлями у сільськогосподарських підприємствах: зарубіжний досвід [Електронний ресурс]. Ефективна економіка 2013. № 8. Доступно з : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2233>.

УДК 336.71:336.581

Яців С. Ф. к.е.н., доцент

ORCID ID: 0000-0002-5242-7845

Щербата І. В. к.е.н., доцент

ORCID ID: 0000-0001-6817-4339

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ВПЛИВ РІВНЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

Продовольча безпека – офіційно прийняте у міжнародній практиці поняття, що використовується для характеристики стану продовольчого ринку країни або групи країн, а також світового ринку. Експерти Продовольчої та

сільськогосподарської організації об'єднаних націй (FAO) пропонують продовольчу безпеку розглядати як забезпечення гарантованого доступу всіх жителів планети, країни, регіону до продовольства у будь-який час і обсягах, необхідних для забезпечення активного й здорового способу життя [3, с. 142].

Важливою складовою частиною економічної безпеки держави є її продовольча безпека. Продовольча безпека держави – це забезпеченість населення країни екологічно чистими та корисними для здоров'я продуктами харчування вітчизняного виробництва згідно науково-обґрунтованих норм за доступними цінами. Продукти харчування відіграють особливу роль в життєдіяльності людини. Експерти вважають, що для сучасного покоління продовольча проблема може перерости у глибоку міжнародну кризу. Головним елементом продовольчої безпеки є забезпеченість продуктами харчування. Доступність продуктів харчування виявляється у трьох формах. Фізична доступність передбачає просту наявність на споживчому ринку життєво необхідних продуктів, економічна доступність включає фінансову можливість їх отримати, а соціальна – мінімальну диференціацію у споживанні головних груп продуктів серед різних верств населення.

Забезпечення ефективного функціонування системи продовольчої безпеки безпосередньо залежить від: стійкості підсистеми забезпечення; структурних змін в АПК, інвестиційної політики, формування підсистеми технічного забезпечення, удосконалення податкового законодавства, організації банківського обслуговування, створення товарних запасів матеріально-технічних засобів, діючої системи страхування урожаїв і майна підприємств АПК, науково-інформаційного забезпечення. [4].

Щоб оцінити продовольчу безпеку держави потрібно дати оцінку, таким показникам як : стан здоров'я населення; тривалість життя та демографічна ситуація; наявність національної програми по розвитку агропромислового комплексу, рибного та лісового господарства; забезпеченість населення продовольством; стан галузей, що виробляють продовольство; якість та доступність продуктів харчування; обсяги та можливості щодо нарощування

стратегічних запасів продовольства на випадок виникнення непередбачених та надзвичайних ситуацій; стан виробничої та науково - технічної бази. Якщо аналізувати оцінку щодо стану продовольчої безпеки України в даний момент за згаданими показниками , то її можна оцінити як близьку до катастрофічної.

Значна частина населення не має змоги купувати необхідну кількість продуктів харчування для забезпечення активного і здорового життя, а деякі можуть споживати лише дешеві продукти, не отримуючи необхідну кількість калорій.

Продовольча безпеки завжди пов'язана із забезпеченням життєдіяльності людини, що в свою чергу характеризується станом її здоров'я. Реальну уяву про дійсну продовольчу ситуацію в країні можна отримати через порівняння існуючого рівня з граничними рівнями споживання (табл. 1).

Таблиця 1 Рівень споживання населенням України основних продуктів харчування (на одну особу в рік , кг)

Види продуктів	Мінімальна норма	Раціональна норма споживання	2015 рік	2016 Рік	2017 рік	2018 рік
М'ясо і м'ясопродукти	52	80	50,9	51,4	51,7	52,8
Молоко і молокопродукти	341	380	209,9	209,5	200,0	197,7
Яйця,шт.	231	290	280	267	273	275
Риба та рибні продукти	12	20	8,6	9,6	10,8	11,8
Хліб та хлібні продукти	94	101	103,2	101,0	100,8	99,5
Картопля		124	137,5	139,8	143,4	139,4
Овочі та баштанні культури	105	161	160,8	163,7	159,7	163,9
Плоди ягоди, виноград	68	90,0	50,9	49,7	52,8	57,8
Цукор	32	38	35,7	33,3	30,4	29,8
Рослинна олія	8	13	12,3	11,7	11,7	11,9

Якщо оцінювати стан продовольчої безпеки України за 2015-2018 роки за вищенаведеними критеріями, то її можна оцінити як катастрофічною. Рівень споживання населенням України м'ясо-молочних, рибних продуктів є на досить низькому рівні. Найбільший розрив спостерігається у споживанні плодів, ягід та винограду – 57,8 кг у розрахунку на особу за 2018 рік при раціональній нормі 90 кг (64,2%), Рівень споживання м'яса в 2018 році складав 52,8 кг проти 80 кг за раціональною нормою (66,0%), молока становило 197,7 кг проти 380 кг (52,0%), яєць – 275 шт. проти 290 шт. (94,8%). Раціональні норми досягнуті лише у споживанні картоплі (+ 12,4% до норми споживання) та овочів і баштанних культур (+1,8% до норми споживання). Хлібопродуктів середньостатистичний українець торік спожив 99,5 кг при нормі споживання у 101 кг.

Недосягнення норм раціонального споживання значною мірою спричинено недостатнім рівнем доходів. Тому для забезпечення раціональних норм споживання необхідно не лише збільшувати виробництво продуктів харчування, а й перш за все, підвищувати купівельну спроможність населення. З огляду на проведені дослідження та українські реалії, продовольча безпека – це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання і розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток держави.

Вважається, що стан продовольчої безпеки досягнуто, якщо забезпечено достатнє харчування всього населення за нормальних умов та мінімально необхідне – за надзвичайних обставин. Із збільшенням питомої ваги власної продукції зростає стабільність продовольчої безпеки країни. Також торгова система має визначальний вплив на забезпечення населення продуктами харчування, проте його основою є, без сумніву, власне виробництво. Задоволення потреби у продовольстві за рахунок внутрішнього виробництва при мінімальній залежності від зовнішніх чинників означає самозабезпечення продовольством, що є одним із найбільш важливих критеріїв продовольчої безпеки [2].

Список використаної літератури:

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України, 2019. Державний комітет статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua/
2. Закон України “Про продовольчу безпеку України” URL <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Кочетков О.В., Марков Р. В. Формування системи показників продовольчої безпеки України. Економіка АПК. 2002. № 9. С. 142-158.
4. Ульянченко А., Прозорова Н. Продовольча безпека-основа національної безпеки. URL http://congressworld.com.ua/blog_article.php?id=5

УДК 330.341.1:63

Черевко І.В., к.е.н, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8411-6136>

Львівський національний аграрний університет, м. Львів

Stanislaw Sosnowski, Prof. Dr hab. inż.

Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów, Polska

НІШЕВИЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ

Найголовніші тенденції сучасного сільського господарства викликані до життя невідворотними змінами клімату на нашій планеті, і полягають вони у відповідних кардинальних змінах звичних для нас ареалів вирощування основних сільськогосподарських культур (Дюфурк Ж-П., 2019). Кліматичні зони зміщуються на північ та захід, спека і посухи стають все більш катастрофічними, багато екстремальних явищ погоди, які раніше були

рідкісними, часто повторюються у невластиві сезони та на невластивих для них територіях (Зміни...2020). Південний характер кліматичних умов все більше посувається у північні регіони. З 1880 по 2012 р. підвищення температури на планеті склало 0,85 °С. В Україні потепління відбувається дещо швидше — наприкінці 2017 р. середня річна температура підвищилася на 1,1 °С. Зони Полісся та Лісостепу теплішають швидше, ніж степові регіони. Кліматичні умови південного степу матимуть сучасні риси сухих субтропіків (Як впливає ...2018). У північній зоні Полісся спостерігається скорочення площі холодостійких культур, таких як зернові та зернобобові, льон, люпин, та збільшення площі під енергетичними культурами — кукурудзою, соєю і навіть соняшником (Дюфурк Ж-П., 2019). У колись традиційно перезволожених районах Волинської області України вже тривалий час вирощують кавуни, дині та баклажани — культури, характерні для більш південних регіонів. За таких темпів трансформації кліматичних умов Волинська область у недалекому майбутньому стане регіоном, сприятливим для вирощування бананів, цитрусових, ананасів тощо. У центральній лісостеповій зоні затяжні посухи сприяли розвитку пізніх культур, таких як соняшник і кукурудза. А в південно-східній степовій зоні, з її жарким літом, короткою зимою і дефіцитом вологи протягом вегетаційного періоду, спостерігається скорочення ранніх зернових культур і збільшення площ під кукурудзою, соняшником і соєю з обов'язковим використанням відповідного стресо-стійкої генетики для досягнення бажаного рівня врожаю (Дюфурк Ж-П., 2019).

Зміни у рослинництві автоматично відбиваються на змінах у характері тваринництва. Погіршення пасовищних угідь може негативно впливати на кормову базу, особливо у малих сільськогосподарських господарствах, які використовують 34, 7% зелених кормів у загальній структурі годівлі, підприємства — 15,5%). У птахівництві можливі зниження рівня прояву господарсько-корисних ознак, зниження виробництва традиційних кормових культур, потреби у нових системах мікроклімату в пташниках, збільшення стресу та смерті птахів (Як впливає ...2018). Це змушує основних виробників

традиційних культур переглядати виробничу орієнтацію і вишукувати можливості диверсифікувати асортимент вирощуваної продукції в сторону його розширення і оновлення його позицій. Цього можна досягти шляхом концентрації зусиль на освоєнні технологій вирощування так званих нішевих культур та виробництва нішевої продукції. Причому, це на сьогодні є актуальним не лише для малих сільськогосподарських виробників, для яких диверсифікація напрямів сільського господарства на основі його нішевізації є реальним шляхом підвищення їх здатності до економічного виживання в сучасних умовах дуалізації та поляризації українського сільського господарства – задуматись над можливими напрямами зміни напрямів спеціалізації в сторону розвитку нішевого сільськогосподарського виробництва в силу наведених об'єктивних причин найвищий час і крупним сільськогосподарським виробникам типу агрохолдингів.

Нішевізація у тваринництві з першу чергу може стосуватись введення нових видів у тваринництво країни та його кормової бази. Мова йде про концентрацію зусиль у напрямі збільшення площ природних та створення штучних пасовищ, застосування сорго та тритикале у птахівництві, застосування нових посухостійких видів і сортів кормових культур та створення страхових запасів кормів для запобігання втрат від посух

До основних проблеми переходу на нішевий напрямок сільського господарства відносяться труднощі із одержанням необхідної інформації щодо технологій; дороговизна технологій і необхідних матеріалів та насіння; відсутність необхідного досвіду або труднощі із ознайомленням з ним, якщо такий вже є; технологічні обмеження у тиражуванні і масштабуванні цього напряму диверсифікації чи спеціалізації виробництва (стосується великих сільськогосподарських підприємств типу агрохолдингів); відсутність державної підтримки; труднощі у доступі до кредитних коштів та коштів державних програм підтримки або їх безпосередня відсутність (стосується в більшій мірі малих та середніх виробників); об'єктивна потреба у перехідному (безприбутковому) періоді; проблеми із пошуком надійних партнерів та місць

збуту продукції або безпосередніх її споживачів. Вказані проблеми формують і відповідні напрями сприяння сільськогосподарським виробникам у знаходженні ними своїх ефективних ніш на ринках аграрної продукції.

Список використаної літератури:

Дюфурк Ж-П., 2019. *Вплив зміни клімату на сільське господарство в Україні*. Доступно: <<http://euralis.ua/2019/03/14/vpliv-zmini-klimatu-na-silskogospodarstvo-v-ukrayini/>> [Дата звернення: 07 Лютий 2020].

Зміни клімату та сільське господарство в Україні: що варто знати фермерам? 2020. Доступно:<[https://menr.gov.ua/files/docs/Zmina_klimaty/2020/ Зміна клімату та сільське господарство в Україні _pdf](https://menr.gov.ua/files/docs/Zmina_klimaty/2020/Zmina_klimatu_ta_silskogospodarstvo_v_Ukrayini.pdf)> [Дата звернення: 17 квітень 2020].

Як впливає зміна клімату на ведення сільського господарства в Україні? 2018. Доступно: <[http://uga.ua/meanings/yak-vplivaye-zmina-klimatu-na-vedennya -silskogo-gospodarstva-v-ukrayini/](http://uga.ua/meanings/yak-vplivaye-zmina-klimatu-na-vedennya-silskogo-gospodarstva-v-ukrayini/)> [Дата звернення: 27 Березень 2020].

УДК 338.43:631

Сиротюк Г.В., к.е.н., доцент

ORCID ID: 0000-0002-8740-7959

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Економічна ситуація, яка складається у світі загалом та Україні зокрема, вимагає нового підходу до вирішення питань економічного розвитку як

національної економіки, так і аграрної сфери. Особливого значення набуває розвиток органічного виробництва, що спрямований на економічне зростання. На світовому ринку аграрної продукції органічні продукти сьогодні займають відповідну ринкову нішу і характеризуються щорічним приростом до 15 %.

Вже протягом багатьох років найбільшим у світі є ринок органічної продукції Сполучених Штатів Америки і за даними FIBL у 2018 р. він сягнув рівня 40,6 млрд. Євро. Виробництво органічної продукції є пріоритетним і в країнах Європейського Союзу, які щороку збільшують площі під органічними культурами, впроваджують програми фінансових дотацій фермерам, покривають витрати на органічну сертифікацію, надають доступні кредити (Єрмоленко О. А., 2016, с.21-25). Лідерами з найбільшими ринками органічних продуктів серед країн ЄС є Німеччина (10,9 млрд. Євро) та Франція (9,1 млрд. Євро). До того ж Німеччина поставила мету довести до 2030 р. обсяг площ органічних сільськогосподарських угідь до 20 %.

Зважаючи на досягнення у виробництві органічної продукції розвинених країн світу та країн ЄС наша країна також має всі передумови для ефективного розвитку органічного виробництва, яке сприятиме економічному зростанню країни, нарощенню експортного потенціалу, інтеграції в міжнародну спільноту, залучення сучасних інноваційних технологій.

Проте, варто зазначити основні перешкоди розвитку органічного виробництва в Україні: недостатня державна підтримка виробників органічної продукції; низький рівень інвестування в органічне виробництво; низький рівень доходів і платоспроможності населення; недостатній рівень розвитку інституційної інфраструктури для підтримки виробників органічної продукції тощо.

Україна протягом останніх років вже досягла певних результатів з виробництва органічної продукції, її експорту та споживання на внутрішньому ринку. Аналізуючи динаміку показників кількості органічних господарств та площі органічних сільськогосподарських угідь, можна зауважити стійку позитивну динаміку до зростання досліджуваних показників (рис. 1).

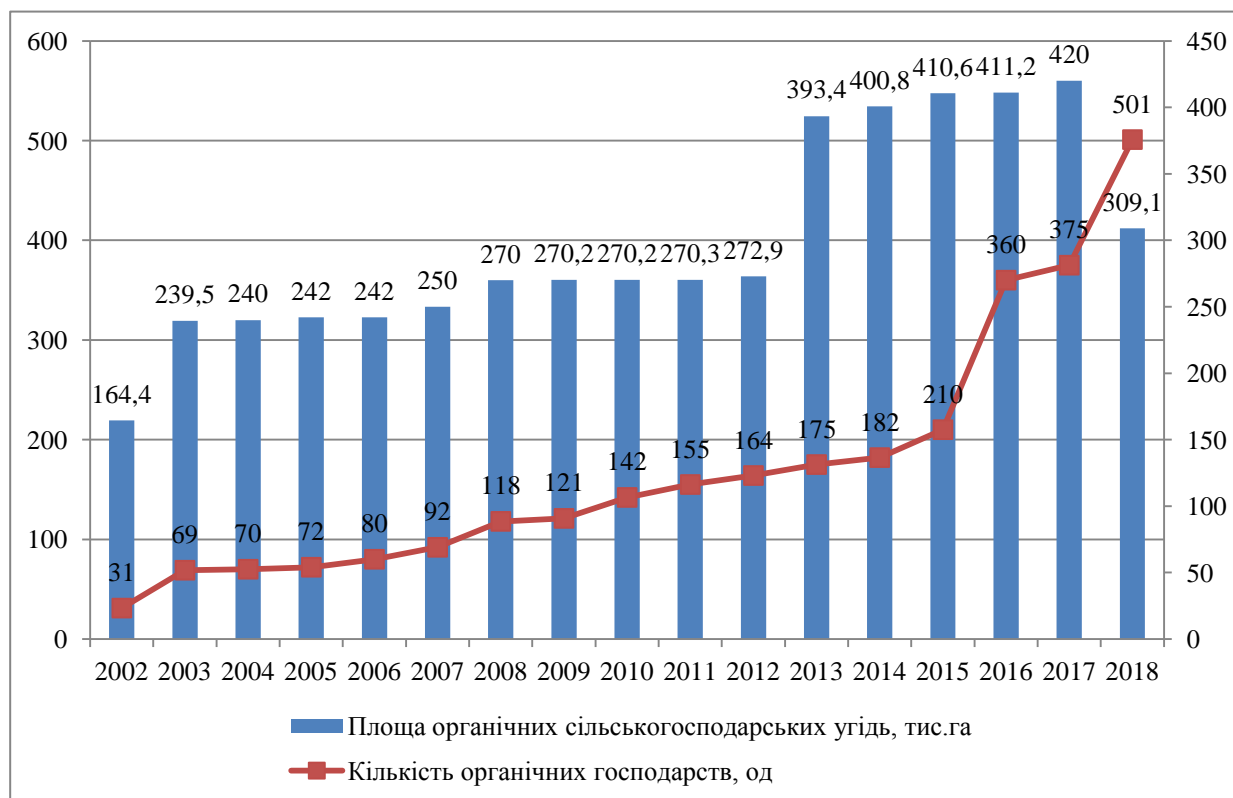

Рисунок 1. Динаміка площ органічних сільськогосподарських угідь та кількості органічних господарств в Україні*

*Джерело: побудовано за даними IFOAM та Федерації органічного руху України

Лише у 2018 р. площа сільськогосподарських угідь, на яких ведеться сертифіковане органічне виробництво зменшились порівняно з попереднім роком на 26,4 % і становила 309,1 тис. га або 0,7 % від всіх сільськогосподарських угідь в Україні. Проте рівень споживання органічної продукції в Україні зростає, чому сприяє тенденція активного наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією та вихід на зовнішні ринки. У 2018 р. Україна на європейському континенті вийшла в лідери з постачання органічної продукції до країн ЄС і за даними Органік Стандарт експорт органічної продукції склав приблизно 270 тис. тонн. В структурі експорту частина припадає на зернові та олійні культури.

Основними чинниками, які впливають на ефективний розвиток ринку органічної продукції є: економічні; екологічні; соціальні; техніко-технологічні, інституційні; правові.

Стабільний розвиток органічного виробництва можливий при наявності дієвих інструментів державної підтримки. Держава спроможна заохочувати розвиток органічного сільського господарства за допомогою таких інструментів як дотації, пільгове кредитування, субсидії, пільгове оподаткування, спеціальний режим страхування, компенсацію сертифікаційних витрат, екологічні гранти та інвестиції тощо.

З метою удосконалення засад правового регулювання органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції та адаптації вимог органічного законодавства до права ЄС був прийнятий Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» [2].

Отже, виробництво органічної продукції сприятиме зміцненню експортного потенціалу країни, а також поліпшенню іміджу на світових ринках. Органічне виробництво в Україні буде ефективно розвиватися за рахунок комплексної підтримки держави та створення сприятливих умов для інвестицій.

Список використаної літератури:

1. Єрмоленко О. А. 2016. Основні проблеми виробництва реалізації органічної продукції в Україні. Управління розвитком. 2016, № 4, с. 21-25.

2. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції. Закон України № 2496-VIII від 10.07.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19> (дата звернення: 28.04.2020).

НАЦІОНАЛЬНІ ТА СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

З огляду на події останніх років, а саме втрату країною частки промислових регіонів, питання забезпечення подальшого розвитку країни та росту її ВВП все більше покладається на сільське господарство. Сільське господарство в такому випадку виступає гарантом забезпечення продовольчої безпеки населення країни, а також є важливою складовою економічної безпеки держави. Вклад сільськогосподарського виробництва у ВВП країни з кожним роком зростає у 2016 р. – 13,8 %, у 2017 р. – 12,1 %, більше лише промисловість – 25,7 % у 2017 р. та підприємства оптової та роздрібної торгівлі; транспорту; тимчасового розміщування й організації харчування – 25,0 % [1].

Розглядаючи перспективи посилення позицій України на світових ринках сільськогосподарських продуктів необхідно враховувати як внутрішній потенціал сільського господарства нашої держави, так і умови та тенденції, що формуються на сьогодні у міжнародному ринковому просторі. При цьому, відповідно до підходів стратегічного управління ринкового типу, розпочинати потрібно саме з другого. За результатами дослідження обсягів, структури та динаміки світової торгівлі з кінця минулого століття до теперішнього часу, за даними The Observatory of Economic Complexity [5] та Світової організації торгівлі (The World Trade Organization) (COT) [4], нами виділено два різнопланові етапи: – перший – етап випереджаючого зростання (1995-2008 рр.), упродовж якого сукупний обсяг світової торгівлі невинно збільшувався

за винятком 1998 і 2001 рр., забезпечивши середньорічний приріст на рівні майже 10,3%; – другий – етап функціональної дестабілізації (з 2009 р. по теперішній час), протягом якого середньорічна зміна обсягів світової торгівлі склала лише 0,7%, виникли та поширилися суперечливі динамічні тренди. Так, у 2009 р. відбувся різкий злам підвищувальної тенденції внаслідок впливу світової економічної кризи, що призвело до скорочення обсягів світової торгівлі майже на чверть упродовж лише одного року. Хоча у два наступні роки тренд зростання було відновлено та досягнуто сукупних приростів торгівлі у 2010 та 2011 рр. на рівні 23,3 і 20,3% відповідно, стабільної торговельної динаміки не забезпечено й досі, а середньорічні темпи скорочення торгівлі у 2012- 2016 рр. сягнули 2,8-2,9%. Лише у 2017 р. започатковано новий тренд зростання, який продовжується і в 2018 р. Однак сучасні тенденції у світовій економіці та торгівлі поки що не свідчать на користь швидкої стабілізації та відновлення траєкторії перманентного зростання на зразок періоду 1995-2008 рр.

Аналіз даних щодо розподілу світової торгівлі агропродовольством у розрізі основних континентів свідчить, що найбільші її обсяги припадають на країни Європи, Америки і Азії.

При цьому впродовж останніх 10 років за середньорічними темпами приросту всього обсягу світової торгівлі агропродовольчою продукцією лідером є країни Азії, тоді як найнижчі темпи спостерігаються у Європі.

Інший аспект дослідження світового ринку продовольства полягає у тому, що вітчизняним агровиробникам необхідно уважно відстежувати зміни на ньому та аналізувати передусім найбільш вигідні напрями, що варто розвивати для експорту не лише серед продуктів середнього і високого переділу, але й сировинного характеру, які мають високу його ціну. Зокрема, однією із найбільш динамічних за темпами приросту товарних позицій на світовому ринку агропродовольства є «м'ясо великої рогатої худоби, свіже, охолоджене або заморожене». Обсяги його торгівлі в світі становлять близько \$46 млрд і щорічно зростають на 3,8%. Досить перспективною є товарна

позиція «овочі». На обсяги торгівлі ними в світі припадає близько \$70,5 млрд і щорічно збільшується у середньому на 3,7%. Теж саме стосується товарної позиції «фрукти і горіхи, свіжі або сушені», вартість торгівлі якими сягає майже \$121,1 млрд і щорічно зростає у середньому на 5,3%.

Необхідно відзначити, що нинішня кон'юнктура глобального ринку продовольства передусім характеризується зміною співвідношення світового попиту і пропозиції, ціновими коливаннями, а також динамічним зростанням торгівлі продовольством з урахуванням потреб населення і його доходів у різних частинах світу.

Список використаної літератури:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Дугієнко Н.О., Лева В.Е. Сучасні тенденції розвитку аграрного сектору України. Інфраструктура ринку. Випуск 25. 2018. С. 99—107.
3. Сільське господарство України // Статистичний збірник 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_sg2017_pdf.pdf.
4. Статистичні дані щодо обсягів світової торгівлі в розрізі країн та галузей. Світова організація торгівлі. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/merch_trade_statistics_e.htm.
5. Total world export. The Observatory of Economic Complexity. URL : https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/wld/all/show.
6. Vlasenko T. Dynamics and structure of the agricultural machinery market in Ukraine: trends and prospects. Znanstvena misel journal. 2019. № 34. P. 16-22.

Болтянська Л.О., к.е.н., доцент

ORCID 0000-0002-6314-4429

Болтянський Б.В., к.т.н., доцент

ORCID 0000-0003-2072-4025

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного,
м. Мелітополь*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

Проблема необхідного забезпечення населення високоякісною продукцією тваринного походження за сприятливими цінами, а переробну промисловість – сировиною в достатній кількості, носить загальнодержавний характер та залишається на сьогодні пріоритетним завданням стратегії аграрного сектору та потребує вирішення в контексті продовольчої безпеки. До складу тваринництва України входять: скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство та менш поширені кролівництво, рибицтво, бджільництво, звірівництво та інші. Найважливішим індикатором стану тваринницької галузі, найбільш складною і надзвичайно важливою галуззю є скотарство. Проте, експерти разом з виробниками відносять цю галузь до так званих «довгих грошей», оскільки для отримання повноцінної корови треба витратити багато коштів і часу (6-7 років).

Український ринок тваринницької продукції формують підприємства аграрного сектору, господарства населення та переробні підприємства. В сукупності вони забезпечують пропозицію на вітчизняному ринку м'яса, молочних продуктів та інших видів продукції тваринницького походження. Обсяг пропозиції продукції тваринницької галузі в першу чергу формують такі показники: поголів'я тварин, їхня продуктивність та валове виробництво.

У продовж останніх років в господарствах усіх категорій країни спостерігається скорочення поголів'я за всіма видами тварин. Значні тенденції зменшення відбулись по поголів'ю великої рогатої худоби м'ясного та молочного напрямку, поголів'ю свиней. За цей час поголів'я птиці зменшилось на 4,1%. Динамічні процеси функціонування галузі, зокрема скорочення поголів'я тварин, мали неоднозначний вплив на показники валового виробництва продукції тваринницької галузі та продуктивності тваринництва. Досліджено, що темпи скорочення виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах суттєво менші, ніж в господарствах населення. Проте, дана тенденція негативно відбивається на рівні споживання продукції тваринницької галузі населенням країни [1]. Статистичні дані свідчать, що рівень споживання продуктів тваринницького походження (м'ясо і м'ясопродуктів, молока і молочних продуктів, яєць) значно нижчий порівняно з фізіологічною потребою людини. Наприклад, річне споживання м'яса та м'ясопродуктів, в середньому, становить 56-58 кг, молока і молочних продуктів – 230-243кг, яєць – 230-240 шт. на рік. А втім, загальний потенціал споживчого попиту відповідно до раціональної норми споживання (рекомендованої МОЗ) становить: по м'ясу і м'ясопродуктам – 80 кг в розрахунку на 1 особу за рік; молока і молочних продуктів – 380 кг; яєць – 290 шт. на рік [Брик М. М. 2018, с. 331-337]. В той же час, споживання м'яса на душу населення в Україні відчутно відстає від розвинутих країн. Якщо українець в середньому споживає 7,3 кг яловичини і 19 кг свинини на рік, то німець – 14 і 56 кг відповідно [3]. Ці дослідження підтверджують існування невирішеної проблеми забезпечення населення країни продуктами власного виробництва.

Не зважаючи на тенденцію до скорочення поголів'я тварин в країні, спостерігається підвищення рівня якісних показників виробництва продукції тваринництва. Протягом аналізованого періоду відмічається збільшення середньодобового приросту ВРХ з 359 г до 462 г, свиней – на 79,2 г на добу, зростає середньорічний надій на 1 корову – майже на 500 кг. Існує стійка

тенденція до стабільності середньої ваги 1 тушки птиці – з 2014 по 2017 роки вага становить 2,4 кг, в подальший період зростає до рівня 2,52 кг.

Отже, судячи з проведених досліджень, можна стверджувати, що ринок тваринницької галузі України є перспективним, проте ця галузь як ні яка інша потребує державної підтримки. Чинне законодавство не забезпечує дієвих механізмів вирішення її проблем. Четверть норм є неактуальними, а третина інструментів регулювання провокує на високі корупційні ризики. В умовах поширення захворювань тварин, це призводить до суттєвого зниження поголів'я, фінансових збитків бізнесу і геть не захищає споживача від неякісної продукції.

Здійснення підтримки виробництва та реалізації тваринницької продукції, як найбільш трудомістких, капіталомістких і дефіцитних видів продуктів, особливо в господарствах населення, де вони виробляються переважно з використанням ручної праці, підвищення зайнятості і добробуту сільського населення повинно бути пріоритетним напрямом з боку держави. Підвищення рівня забезпеченості потреби населення країни, ефективності функціонування галузі і формування відповідного експортного потенціалу потребує необхідність застосування комплексу законодавчих, цінових, фінансово-кредитних, бюджетно-дотаційних, зовнішньоекономічних важелів на стан розвитку галузі.

Список використаної літератури:

1. Болтянська Л.О. Тенденції розвитку галузі тваринництва в Південному регіоні України / Л.О. Болтянська // Науковий вісник Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного [Електронний ресурс]. Мелітополь: ТДАТУ, 2020. Вип. 10, том 1. URL: <http://oj.tsatu.edu.ua/index.php/visnik>. DOI: 10.31388/2220-8674-2020-1-26
2. Брик М. М. Сучасний стан та перспективи розвитку галузі тваринництва в Україні. Економічний аналіз. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 331-337.

3. Тваринництво в Україні занепадає останні 5 років (думка експертів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.agro-center.com.ua/stockbreeding/tvarinnictvo-v-ukraini-zanepadaie-ostanni-5-rokiv.html>].

Гіренко Ю.О., м.н.с.,
ORCID ID: 0000-0001-7012-1631

*Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ХМЕЛЯРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Проблематика розвитку вітчизняних хмелярських підприємств, в сучасних ринкових умовах, є актуальним предметом наукових досліджень вже протягом тривалого періоду часу. Дане явище обумовлене, необхідністю пошуків ефективних шляхів щодо відновлення виробничого потенціалу вітчизняних хмелярських підприємств, що сприятиме, соціально – економічному покращенню в аграрній сфері.

Незважаючи на сприятливі природні умови та набутий значний багаторічний досвід щодо промислового вирощування хмелю, окремі показники ефективності виробництва вітчизняних хмелярських підприємств, за останні роки значно погіршились, а їхня чисельність суттєво скоротилась.

В Україні з 2008 по 2018 рр. відбулось загальне скорочення: площ хмелю – з 900,0 до 400,0 га , валового збору – з 890,0 до 600 т, в наслідок дієвих модернізаційних змін спрямованих на сортооновлення, внесення мінеральних та органічних добрив, урожайність шишок хмелю зросла – з 10,0 до 15,0 ц/га. Відповідно, чисельність діючих хмелярських підприємств зменшилась з 57 до 19. Існуючі хмільники зосереджені в Житомирській – 75%, Львівській, Рівненській та Хмельницькій областях [1].

Спадна динаміка виробництва хмелярської продукції в Україні,

зумовлена економічним чинником, зокрема неспроможністю значної більшості вітчизняних хмелярських підприємств подолати збитковість, яка виникла через втрату існуючих ринків збуту для власної продукції.

Основними покупцями хмелярської продукції є пивовари. За оцінками фахівців, щорічна потреба вітчизняної пивної індустрії у продукції хмелярської переробки, перебуває в межах 6 тис. тонн вартістю 1,5 млрд. грн. [2].

Частка пивного ринку в Україні розподілена між чотирма найбільшими компаніями – виробниками: “Carlsberg Ukraine” – 32,0 %, ПрАТ “Абінбев Ефес Україна” – 30,0 %, ПрАТ “Оболонь” – 20 %, “Перша приватна броварня” – 14 %. Найбільшими споживачами вітчизняної хмелярської продукції –

ПрАТ “Оболонь” і ПрАТ “Фірма Полтавпиво”. Решта – невеликі регіональні пивоварні, з часткою на ринку не більше 5 – 6 %.

Згідно висновків фахівців, основна причина труднощів з реалізацією вітчизняної хмелярської продукції, полягає у неспроможності значної більшості її виробників задовольнити існуючу ринкову потребу у значних обсягах і потрібних сортах.

Ефективність діяльності хмелярського підприємства, визначається також його ціновою політикою. Було встановлено, що вирішальним чинником, який визначає розмір ціни є кон’юнктура ринку, а не вплив інфляційних процесів. Так, якщо у 2005 р. рентабельність хмелярських підприємств була від’ємною (– 36,9 %) то вже у 2018 р. аналогічний показник значно збільшився (до 17,7 %) (Рис. 1).

Рис 1. Динаміка цін реалізації хмелю підприємствами України

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України

Проте, через зменшення обсягу реалізації продукції товаровиробники хмелю отримали значно менше грошових надходжень, ніж за умови хоча б сталості даного чинника. Так, за результатами проведеного детермінованого факторного аналізу чистого доходу від реалізації хмелю сільськогосподарських підприємств встановлено, що в цілому по Україні за рахунок зменшення обсягу реалізації продукції його сума менша на 2,1 млн грн. (табл. 1)

1. Результати детермінованого факторного аналізу чистого доходу від реалізації хмелю підприємствами, тис. грн.

Регіон	2005 – 2018 рр.		
	Зміна чистого доходу, +/-	У тому числі за рахунок:	
		обсягу реалізованого хмелю	ціни 1 ц хмелю
Житомирський	19800,4	-1132,9	20933,3
Львівський	1840,9	-577,8	2418,7
Хмельницький	1945,6	-82,1	2027,7
В цілому по Україні	23426,2	-2100,4	25526,6

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Однією з важливих умов щодо відновлення потенціалу вітчизняних хмелярських підприємств, є задоволення потреб потенційних споживачів вітчизняної хмелярської продукції у її сортовому складі та необхідних

обсягах. Досягти цього можливо за рахунок: комплексної модернізації агротехнічних заходів, техніки, технології, участі хмелярів у спеціальних програмах з державної підтримки, заходах щодо скорочення виробничих витрат, і залученню інвестиційних ресурсів.

Список використаної літератури:

- 1.Рижук С.М. Стан галузі хмелярства в Україні та можливості підвищення її ефективності в сучасних умовах/ [С. М. Рижук, В.П. Сухобара, П.П.Надточій та ін.].// Наукові горизонти. – 2019 – № 7. – С.29 – 41.
2. Михайлов М. Г. Інноваційно - інвестиційний розвиток матеріально - технічної бази хмелярських підприємств (теорія, методологія та практика) : дис. докт. ек. наук : 08.00.04 - екон / Михайлов М. Г. Київ, 2018. 432 с.

УДК 004.9:631.1

Kolodiy A. V., Ph.D. in Economics, Associate Professor

ORCID ID: 0000-0002-9320-6379

L'viv National Agrarian University,

L'viv

THE NECESSITY OF USING THE BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN AGRICULTURE OF UKRAINE

Agriculture of Ukraine is one of the main sources of filling the state budget. Due to large exports of agricultural products, the agricultural sector of our country is dominant in the world market. However, information use at the stage of production, transportation and sale of products is quite outdated in the context of intensive development of modern technologies. One such technology is blockchain

technology.

At the moment, Ukraine needs changes and bold steps for growth and development of its economy. One such step could be a blockchain system. A blockchain is a global information database in which records are stored as interconnected blocks, in turn blocks with record information are stored on all computers on the network.

For example, the principle of the blockchain is that it is like a notebook, which exists in a large number of identical copies, and its pages are so well laced that you cannot pull one. Making changes to any block is very difficult and even impossible. This requires an incredibly large number of powerful computers, which can change the record on all computers on the blockchain network. Each member of the database can check the originality of the chain. Thus, the blockchain is a tool that allows you to write data to a database that exists in a huge number of copies and which cannot be forged.

Blockchain is a universal and fairly light technology that is effective in any field. It can be useful in the agro-industrial complex of Ukraine when creating a chain of production and supply of products, which guarantees food security, cost savings and increases control, which in turn increases the efficiency of agricultural production.

The following features of the use of blockchain technology in agricultural production can be distinguished:

- confirms the authenticity of the origin of the product and guarantees the transparency of the production process for consumers;
- speeds up settlement and payment transactions and reduces the commission of intermediaries (in the blockchain system there is no need to conclude contracts through 3-rd people, as in itself this technology is transparent and safe for trade between market participants);
- provides control over the production process and sales in real time and increases production efficiency through comprehensive management of operations.

Thus, by pasting a special QR-code on the product, it will allow the buyer to track everything that happened to the food that was purchased: when the animal was born (whether the plant was grown), in what conditions the animal lived or grew, how it was fattened, when the slaughter took place, at which factory the carcass was turned into canned food, how these canned food was transported and stored.

Under this system, all unchanged and unadulterated history of the product is on the screen of the smartphone consumer. The state will also be able to enjoy the benefits of a chain of blockchain technology. Health authorities will be able to track for example how to spread a certain plague. And if a person became ill after eating the doctor will be able to instantly know what the quality of the product ate the victim. This will allow you to more quickly make a diagnosis and prescribe appropriate treatment, or to be certain that the patient ate healthy and high quality products of domestic production.

Manufacturers are generally not interested to use environmentally friendly, high-quality and expensive technology, and so consumers do not have access to the entire supply chain concerning the formation of the final product. Thus, value added in the result becomes known to the consumer. However, with the help of the above mechanism can effectively solve this problem.

In the current circumstances the exchange of physical goods is separated from the exchange of payments between the buyer and seller. Farmers and businesses often deliver their crops, but then they have to wait weeks or months to get paid. Receivable arises, which reduces the efficiency of the enterprise in real time. Entrepreneurs agriculture and farmers do not have the capacity to conduct due diligence on a buyer, so buyers can compete on terms of payment, and thus offer a lower purchase price. Therefore, manufacturers mainly cooperate with large multinational agricultural corporations and state companies that have little risk of bankruptcy.

The blockchain technology can change all of that, because it gives the opportunity to pay in real time upon delivery. As a result, the producers get the money at once, increased industry competition, prices remain stable or grow, buyers

save time and money. In addition, adding transparency to the technology, trust and effectiveness of the operation can reduce risk, and unlock new funding mechanisms for banks.

References

1. Buterin V. A next-generation smart contract and decentralized application platform. *Ethereum White Paper*. 2014. [online]: http://www.the-blockchain.com/docs/Ethereum_white_paper_a_next_generation_smart_contract_and_decentralized_application_platform-vitalik-buterin.pdf. [Дата звернення 20 травня 2020].
2. Carlo R. W. De Meijer. Blockchain: can it be of help for the agricultural industry? [online]: <https://www.finextra.com/blogposting/13286/blockchain-can-it-be-of-help-for-theagricultural-industry>. [Дата звернення 20 травня 2020].
3. Kobets, M., Artushin, V., Sikachyna, O. Impacts of the Global Financial and Economic Crisis Upon the Agro-Fud Sector of Ukraine's Economy *Economics and Rural Development*. 2011. № 1. P. 7-17. [Дата звернення 21 травня 2020].
4. Грибинюк, О.М., Духницький, Б.В., Шеремет О.О. Перспективи використання технології «блокчейн» у сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2018. № 3. С. 75-81.

УДК 338.43:663

Магійович Р.І., к.е.н., доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4240-4954>

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ВИРОЩУВАННЯ МІКРОГРІНУ – АКТУАЛЬНА БІЗНЕС-МОЖЛИВІСТЬ

Без сумніву, здоровий спосіб життя постійно пропагується і стає все більш популярним. А одним із головних правил здорового способу життя є

правильне харчування. Про цінність і надважливе значення для організму людини свіжих овочів, фруктів, ягід, зелені та іншої сільськогосподарської продукції, яка вирощена без застосування пестицидів і агрохімікатів, написано не один десяток наукових праць. Дослідниками з'ясовано важливість та доведено наслідки споживання «натуральних» екологічно чистих продуктів, без використання генетично модифікованих організмів, емульгаторів, консервантів, стабілізаторів, ароматизаторів та підсилювачів смаку.

Попри диференціацію пропонованих виробниками продуктів харчування, у тренді серед споживачів вагоме місце займає власне органічна продукція, якої, на жаль, на ринку дуже мало.

Серед такої продукції можна виділити мікрогрін, який поки що на ринку України не є організованим бізнесом, але може стати через економічну вигоду одним із стратегічних напрямків розвитку нішевого сільськогосподарського виробництва. Мікрогрін – це суміш мініатюрної салатної зелені й трав. Це унікальні та корисні молоді паростки рослин у фазі сім'ядоль, максимум одного-двох листочків, в яких міститься найбільша кількість корисних вітамінів, мінералів і поживних речовин. Дуже добре справляється з авітамінозом, позитивно впливає на процес травлення, добре засвоюється. Це абсолютно натуральна та екологічно безпечна їжа. Мініатюрний мікрогрін позитивно впливає на здоров'я людини і є найпростішим та найдешевшим способом компенсувати дефіцит вітамінів та макро- і мікроелементів. У дослідженні Коледжу сільського господарства та природних ресурсів штату Меріленд (AGNR) та Міністерства сільського господарства Сполучених Штатів (USDA) підтверджується, що мікрогрін за кількістю вітамінів С, Е, К та бета-каротину має від 4 до 40 разів більшу поживну цінність, ніж зріла рослина [1].

Культури, які пророщують за таким принципом, зазвичай поділяють на три групи: пряно-смакові (кріп, петрушка, м'ята, кінза, гірчиця, крес-салат, шпинат, рукола та ін.), декоративно-листяні (буряк, мангольд, базилік фіолетовий, фіолетові різновиди салату «Лолло Россо», червонокачанна

капуста тощо) і наповнювачі (люцерна, горох, квасоля, розторопша, броколі, редис, конюшина, соняшник, кукурудза) [2].

Вирощуванням мікрогрін у промислових масштабах активно займаються країни Європи і Америки, багато фермерів по всьому світу, а в Україні – це по суті стартапи і статистичних даних про такі вітчизняні підприємства немає. Тим більше, навіть ті, які це роблять, не вказують виробництво мікрогрін як головний напрямок діяльності, хоча уже себе зарекомендували на ринку. Серед них: АТ «Зелений кошик» (м. Львів), ТОВ «Щастя здоров'я» (м. Київ), ТОВ «Агроаналіз» (м. Херсон), ТОВ «Порція здоров'я» (м. Одеса) та міні ферми.

Всупереч поки що малій кількості вітчизняних підприємств, попит на мікрогрін швидко зростає завдяки поєднанню великої кількості вітамінів у малих об'ємах. Тим більше продукція є вже досить популярною у секторі HoReCa (абр. від англ. Hotel/Restaurant/Cafe) – термін, що позначає сферу індустрії гостинності (громадського харчування та готельного господарства), яка подається у вигляді ароматних і текстурованих салатів та інших кулінарних страв. Мікрогрін в Україні можна купити здебільшого у веган-магазинах здорового харчування або на спеціалізованих фермерських ринках і є менш доступний у супермаркетах.

Мініатюрну зелень добре вирощувати як на ґрунті, так і методом гідропоніки у теплицях, найчастіше в боксах-контейнерах зі спеціальним тепловим і світловим режимом, рівнем вологості і вентиляцією, на гравії, в кокосовому субстраті або торфі замість звичайної землі. Такий процес дозволяє забезпечити безперервне виробництво, хоча активний сезон споживання мікрозелені триває з жовтня по квітень. Але найважливішим технологічним нюансом та, як зазначають фермери, секретом економічного успіху при вирощуванні мікрогрін є підбір та підготовка насіння, яке потрібно закуповувати за кордоном, і головне має бути органічне та не протруєне. Адже купити насіння високої якості із сталим рівнем сходження у

вітчизняних виробників доволі складно, що унеможливлює прогнозування результатів.

Отже, з вище описаного наведемо декілька мотивуючих економічних переваг вирощування мікрогріну:

- інвестиційно дешевий напрямок діяльності;
- не займає великих розмірів площі;
- можна вирощувати як у сільських, так і міських умовах;
- проста технологія виробництва;
- не потребує удобрення;
- період від посіву насіння до збору врожаю складає 1-2 тижні;
- зберігається продукція при охолодженні до 5-7 днів.

Перспектива мотивуюча, тому що за словами Фрідріха Рубінштейна, гендиректора Agroshef Ltd. (Ізраїль), прайс на мікрогрін із США для поставок у Європу починається з відзначки 10 євро за вісім унцій (приблизно 227 грамів) продукту [3].

Список використаних джерел:

1. Мікрогрін: природний бізнес для кожного. URL: <https://aggeek.net/ru-blog/mikrogrin-prirodniy-biznes-dlya-kozhnogo> (дата звернення: 01.05.2020).
2. Зелений тренд: в Україні набуває популярності вирощування мікрозелені. URL: <https://agroday.com.ua/2019/03/19/mikro-green-v-ukrayini-nabuvaye-populyarnosti-vyroshhuvannya-mikrozeleni/> (дата звернення: 01.05.2020).
3. Стратегічні напрямки розвитку. URL: <http://www.agroprofi.com.ua/statti/1712-nisha-yavyshche-minlyve> (дата звернення: 30.04.2020).

ЗМІСТ

		стор.
<u>СЕКЦІЯ 1.</u> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА.		
Баланюк І. Ф., Шеленко Д. І., Сас Л. С.	СТРАТЕГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА	5
Малік М. Й., Русанюк В.В.	ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПІДПРИЄМНИЦТВО»	8
Крисанов Д.Ф., Виборна В.Д.	ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА АРХІТЕКТОНІКА СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В АГРОСФЕРІ	11
Петришин Л. П., Жидовська Н. М.	ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ НА ЕКОНОМІЧНУ ПОВЕДІНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	15
Сиротюк С.В., Янковська К.С.	ОСНОВНІ АКЦЕНТИ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	18

Василина О.Р., Колач С.М.	ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОРГАНІЧНИХ ВИРОБНИКІВ	21
Нашкерська Г.В.	ФІНАНСОВІ ДЕРИВАТИВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗНИЖЕННЯ ЦІНОВОГО РИЗИКУ	25
Войничка Л.Й.	СТАЛІЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ КРУГОВОЇ ЕКОНОМІКИ	28
Смолінський В.Б., Смолінська С.Д.	ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИМИ РЕСУРСАМИ	32
Станько Т. М.	БАР'ЄРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ РИНКУ БІОПАЛИВА В УКРАЇНІ	35
Мирончук З.П., Андрушко Р.П.	РОЗВИТОК ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ	39
Тибінка Г. І.	ОСНОВНІ МЕТОДИ ТА ЧИННИКИ У СИСТЕМІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	42

<u>СЕКЦІЯ 2.</u> МЕТОДОЛОГІЧНІ І МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА.		
Bikçe, Murat, Genes, M. Cemal	EFFECT OF TWO FLOOR SLAB TYPES ON CONSTRUCTION COST	46
Лазарєва О.В.	КОНЦЕПЦІЯ ВІДТВОРЕННЯ І ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН НА СЕЛІ	49
Руліцька К. М.	НОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ	52
Новосьолова О.С.	ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬГОСПВИРОБНИЦТВА У ПОЛЬЩІ	55
Гайбура Ю. А.	МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	58
Berezivskyy Z. P., Berezivska O. Y.	METHODOLOGY OF SCIENTIFIC RESEARCH OF THE LEVEL OF CATTLE-BREEDING PRODUCTION IN AGRICULTURAL ENTERPRISES	62

Добровольська Е.В.	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР	65
<u>СЕКЦІЯ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА.</u>		
Черевко Г.В., Grigorios Gikas	ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СВІТОВОГО РИНКУ ЙОГО ПРОДУКЦІЇ	70
Мовилэ Ирина	ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВЫ	73
Гнатишин Л. Б., Великий Р. І.	ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	77
Колодійчук В. А.	ЛОГІСТИЧНИЙ АУТСОРСИНГ НА ЗЕРНОВОМУ РИКУ УКРАЇНИ	80
Яців С. Ф. Щербата І. В.	ВПЛИВ РІВНЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ	83

Черевко І.В., Stanislaw Sosnowski	НІШЕВИЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ	87
Сиротюк Г.В.	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	90
Зеліско Н.Б.	НАЦІОНАЛЬНІ ТА СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ	94
Болтянська Л.О., Болтянський Б.В.	ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ	97
Гіренко Ю.О.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ХМЕЛЯРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	100
Kolodiy A. V.	THE NECESSITY OF USING THE BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN AGRICULTURE OF UKRAINE	103
Магійович Р.І.	ВИРОЩУВАННЯ МІКРОГРІНУ – АКТУАЛЬНА БІЗНЕС-МОЖЛИВІСТЬ	106

Наукове видання

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

МАТЕРІАЛИ

**IX Міжнародна науково-практична щорічна інтернет-
конференція**

**«ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ»**

Проблематика 2020 р.:

«Світові тенденції розвитку агропромислового виробництва»

25-27 травня 2020р.

Редактор: Руліцька К. М

Папір офсетний. Друк на різнографі. Гарнітура Times.
Ум.др.арк.13,2 Ум.фарб.від.14,3
Тираж 300 прим.

Видавництво:
ТзОВ «Ліга-Прес»
79006 м.Львів, а/с 11018

Друк:
СПДФО «Марусич М.М.»
м. Львів, пл. Осмомисла, 5/11
тел.факс.: (032) 261-51-31